Чытайце ў нумары: Джунглі · Ад 400 да 42 000 000 · З Нілам Гілевічам

Ніва

ОРГАН ГАЛОЎНАГА ПРАЎЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

№ 39 (448) | ГОД IX | 27 ВЕРАСНЯ 1964 г. | ЦАНА 60 ГР.

ЕЎДАКІЯ ЛОСЬ

* * *

Шкадую ўсіх, хто за мяне зласней,
Хто багацей кутамі і грахамі..,
Хай багацее ліхам ліхадзей,
Скупы — дабром набітымі мяхамі!
Яно ж, напэўна некалі згніе,
Прысуд кутам благім напіша плесень...
Мінуўшчына дарэмнае пяе,
Нядоўгі век яе бяззубных песень.
Яшчэ грашаць, хаця б адным пітком,
А то маною, зайздрасцю ліслівай...
Іх цяжка паламаць, грахі — не лом,
Карэнне іх жывучае на дзіва.
Шкадуючы, я паўстаю душой
Супроць таго, што песня не прымае.
Жыву сярод багатых дабратой
І прыгажосцю песеннага краю.
Дык хай «грашыш» адвагай маладых
І злосцю, што рабоце аддаецца!
Хай упрыгожыць лепшыя гады —
Каханнем, што здаўна святым завецца!

Тытунёвых вёсак многа на Сакольшчыне і Дуброўшчыне. Мы, аднак, наведалі Хілімоны — вёску, што непадалёку ад Дубровы.

Аказваецца, што тытунь — гэта не толькі бяда на чалавечае здароўе і лаянка жонкі, што калі ты, маўляў, капціць перастанеш. У Хілімонах мы даведаліся, што тытунь — гэта перад усім грошы. Не тыя, якія трэба шукаць па кішэнях, каб купіць пачку «спортаў», але тыя, якія сыплюцца ў кішэню тысячамі.

Пад'язджаючы да Хілімонаў, вы здалёк пачуеце пах тытуню. А ўехаўшы ў вёску, вы ўсюды ўбачыце тытунь: абвешаны ім шчыльна сцены хат, хлявоў і гумнаў, абвешаны ўсе платы і плоцікі, даслоўна — усюды тытунь. У Хілімонах усё з тытуню: новыя дамы, сельскагаспадарчыя машыны, матацыклы і г.д. Не даслоўна, не. Проста, каб не тытунь, хілімонаўцы не мелі б за што справіць сабе гэтых рэчаў.

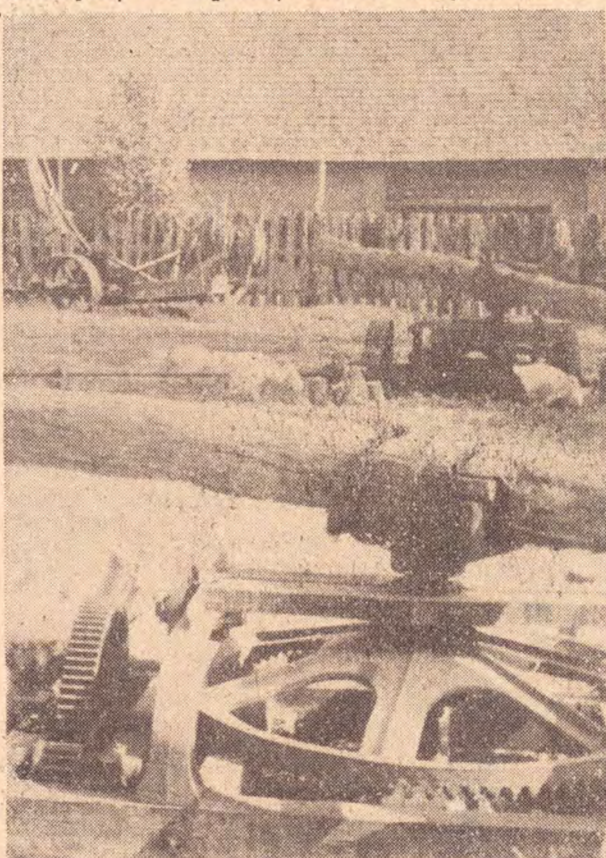

У кожнага гаспадара ў Хілімонах ля гумна — манеж.

Вуліца ў Хілімонах.

Некаторыя з сялян у Хілімонах кантрактуюць нават па цэлым гектары тытуню. А за гектар тытуню можна потым узяць каля 40 тысяч злотых. Нічога тады дзіўнага, што сяляне ў Хілімонах будуюць прыгожыя дамы і купляюць сабе розныя дарагія машыны.

Кожны з гаспадароў у Хілімонах мае нейкую сельскагаспадарчую машыну, некаторыя маюць іх па некалькі. У Хілімонах даўно забылі, як рукамі рэзаць сечку, кожны мае тут свой манеж (керат), што трэці гаспадар мае сваю малацілку, што чацвёрты матацыкл, многія купляюць сабе новую мэблю.

А зямля ў Хілімонах не найлепшая і зямлі маюць тут не найбольш, прытым вёска аддалена ад гарадскіх цэнтраў.

— Без тытуню мы б тут даўно збанкрутавалі, — гавераць у Хілімонах сяляне.

Вялікая колькасць прыватных машын была, мабыць, прычынай таго, што толькі ў гэтым годзе паўстаў тут сельскагаспадарчы гурток. Сяляне, відаць, нарэшце дайшлі да вываду, што не ўсе машыны можна купіць за свае грошы. Ды і не аплочваецца, калі можна з іх карыстаць супольна. Скажам трактар. Зараз сельскагаспадарчы гурток мае ўжо аж два трактары. І праз усё лета мелі яны работы «поўны рукі».

(Працяг на стар. 4)

АДНАК ПАБУДАВАЛІ

Вацлаў Залеўскі прыйшоў працаваць у Скраблякі настаўнікам чатырохкласнай школы два гады назад. Школа мясцілася ў прыватнай хаце, у адным пакойчыку. Цесна, цёмна, нявыгадна.

Вёска даўно ўжо падумвала аб тым, каб неяк збудаваць школу, нават грошы пачалі збіраць, але на тым і скончылася.

І вось у лістападзе 1962 года справа рушыла. Аддзел асветы згадзіўся даць Скраблякам 300 тысяч злотых. Каб збудаваць школу, гэтага, вядома, мала. Але людзі ўцешыліся: будаваць будзем самі — было б з чаго! Прыемную нечаканасць зрабіла МРН у Беластоку. Падарыла вёсцы два драўляныя будынкі, прызначаныя на знос. Драўняныя дык драўняныя. Падаранаму каню ў зубы не глядзяць. Сабралі па хатах грошы, нанялі транспарт, прывезлі.

І млын закруціўся. Працавалі пераважна ў нядзелі. У буднія дні хапала работы на гаспадарках. Капалі, мяшалі растворы, дапасоўвалі. Усё рабілі самі. Не спадзяваліся, што ім нехта заплаціць. Ведалі, што працавалі для сябе, для сваіх дзяцей.

Спачатку ўзяліся дружна. Выбралі грамадскі камітэт будовы і пачалі будаваць. Працаваць выйшлі нават дзядулі і бабулі. Як, напрыклад, найстарэйшы ў вёсцы чалавек Максім Налівайка, Васіль Налівайка, Якуб Дуброўскі, нават бабулі Меланія Дуброўская і Аляксандра Харужая. З кожнай хаты (за выключэннем адной, у вёсцы добра ведаюць якой) людзі працавалі пры будове. Працавалі, каб іх унукі не псавалі вочы ў цёмным закутку, каб мелі ўласную школу і пляцоўку на гульні.

І як часта бывае ў такіх выпадках, хутка першы запал мінуў. Ніхто не меў лішняга вольнага часу, але школу трэба было скончыць, калі ўжо пачалі. Знайшліся і такія, што адмовіліся катэгарычна: «Я доўга ў вёсцы жыць не буду, выеду, навошта мне будаваць». «А мне не трэба школы, мае дзеці ўжо дарослыя», — гаварылі другія, калі кіраўнік Вацлаў Залеўскі прасіў прывезці воз жвіру ці выйсці на пару гадзін на пляц будовы. Некаторыя менш адважныя, проста пачалі хавацца, калі бачылі, што Залеўскі заварочваў на іх панадворак. Але кіраўнік школы не здаваўся. Ведаў, што людзі маюць і сваёй работы, як завязаць, але калі ўжо пачалі будаваць, дык трэба скончыць. Нельга выкінуць на сметнік здабытыя грошы і матэрыялы, шкада змарнаваць такой аказіі мець школу, ды яшчэ пры такіх умовах, калі вёска нават святліцы не мела. Хадзіў па два-тры разы, прасіў, угаварваў.

Людзі слухаліся, ішлі. Не маглі адмовіцца, моцна паважалі і шанавалі гэтага чалавека. Дзівіліся толькі: ці ж яму найбольш трэба! Яму ж таксама не плацяць. Сёння працуе ў нашай вёсцы, на будучы год можа працаваць у іншай. А мае ж у суседняй вёсцы сваю гаспадарку, сям'ю, уласныя справы, нават кіруе сельгасгуртком у Вераб'ях. А тут прыходзіць у Скраблякі ні свет ні зара, каб хоць людзей застаць у хатах ды папрасіць выйсці папрацаваць. Не злаваўся, калі людзі адмаўляліся: не можа сёння; дык выйдзе заўтра.

І сёння, калі школа прыняла ў свае класы шумлівую дзетвару, часта людзі вяртаюцца думкамі да тых напружаных месяцаў, калі не было ні адной нядзелі, каб не працавалі, ды яшчэ як працавалі! «Каб не кіраўнік школы, — гаварыла мне Ніна Дуброўская, — не збудавалі б мы школы. Не хапіла б запалу. Здаралася, што ніхто не выйдзе да працы. Кіраўнік працуе пры будове адзін. Паглядзяць, паглядзяць на гэта людзі, зноў ідуць памагаць.»

(Працяг на стар. 5)

А. Бэргман: НАЙВАЖНЕЙШЫЯ ПАЛІТЫЧНЫЯ ПРАЦЭСЫ Ў ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ Ў ПЕРЫЯД МІЖВАЕННАГА ДВАЦЦАЦІГОДДЗЯ.

Ул. Дваракоўскі: НА СВІТАННІ.

А. Карпюк: ПАД РАЗВАГУ НЕ ТОЛЬКІ НАСТАЎНІКАМ.

В. Леўчук: НА НАРОДНАЙ ГЛЕБЕ.

СТАРАЯ І НОВАЯ ЭФІОПІЯ

У мінулы тыдзень у Польшчы прабываў з афіцыяльным візітам імператар Эфіопіі Гайле Селясі, адзін з найстарэйшых і найдаўжэй пануючых манархаў свету.

Эфіопія распаложана ва ўсходняй частцы цэнтральнай Афрыкі і з'яўляецца найстарэйшай дзяржавай свету. Яе самастойнае дзяржаўнае існаванне пачалося тры тысячы год назад. Нягледзячы на гэта, мы вельмі мала ведаем аб сучаснай Эфіопіі. Няма часу дзівіцца: толькі нядаўна Эфіопія пачала пераадольваць гаспадарчую адсталасць і выходзіць на сусветную арэну як самастойная і суверэнная краіна, якая змагаецца за мір і міжнароднае супрацоўніцтва.

Роля Эфіопіі і імператара Гайле Селясі як прыхільніка міру, прагрэсу і антыкаланіялізму праявілася асабліва выразна ў час стварэння Арганізацыі Афрыканскага Адзінства. Гайле Селясі пераканаў не аднаго кіраўніка афрыканскай дзяржавы, а сталіца Эфіопіі Адыс-Абеба стала месцам знаходжання Арганізацыі.

А што варта ведаць аб самой Эфіопіі?

Эфіопія, разам з далучанай у 1952 годзе Эрытрэяй, займае плошчу 1,2 мільёна кв. км. (амаль у чатыры разы больш, чым Польшча) і налічвае 22 мільёны жыхароў. Гэта сельскагаспадарчая краіна: сяляне складаюць 80% насельніцтва, а сельская гаспадарка дае 70% народнага даходу.

Сельская гаспадарка мае характар манакультуры — вырошчваецца кава. Таму ад экспарту кавы залежыць гаспадарка ўсёй краіны. Каб зменшыць «кававаую» залежнасць, Эфіопія імкнецца да расшырэння асартыменту сельскагаспадарчых культур, да развіцця ўласнай прамысловасці і транспарту.

У перыяд першага пяцігадовага плана (1958—1962) значная частка фінансавых сродкаў была прызначана на будову дарог і паветраных шляхоў для спалучэння з трыццаццю найбольшымі гарадамі краіны.

Цяпер Эфіопія выконвае другі пяцігадовы план (1963—1967). Разам з далейшым развіццём транспарту ў плане прадугледжана расшырэнне асартыменту сельскагаспадарчых культур і пачатак будовы прамысловых аб'ектаў. Побач з плантацыямі кавы закладаюцца плантацыі цукровага трыснёгу, рыцынавага дрэва і сезаму. У Эрэтрэі разведзена баваўна. На менш пладародных глебах садзяцца кедавыя лясы, якія ў будучыні стануць базай драўнінная прамысловасці і вырабу алоўкаў. Вялікія абшары забалочаных нізін выкарыстоўваюцца на жывёлагадоўлю. Жывёлагадоўля дае перспектывы для будовы мяса-кансервавых заводаў. Цяпер будуецца папяровая фабрыка, баваўняная фабрыка ў Дзірэдане, завод аўтамашын, які будуецца пры дапамозе Чэхаславакіі, і нафтаперапрацоўчы завод, запраектаваны і абсталяваны Савецкім Саюзам.

Для развіцця сваёй гаспадаркі Эфіопія карыстаецца дапамогай заграніцы. У мінулым дзесяцігоддзі гэтая дапамога склала каля 300 млн. долараў. ЗША далі Эфіопіі 150 млн. долараў, СССР — 100 млн. дол., міжнародны банк — 25 млн., Чэхаславакія — 12 млн., а ФРГ — 4 млн. долараў. Апрача гэтага, Італія выплаціла Эфіопіі 20 млн. долараў кантрыбуцыі.

Польшча не мела да гэтага часу высокага ўдзелу ў дапамозе Эфіопіі. Аднак ёсць магчымасці развіваць гаспадарчыя суадносіны паміж нашымі краінамі.

УЛ. ЛАЗІНСКІ

АД 400 ДА 42 000 000

28 верасня 1964 года ўсё прагрэсіўнае чалавецтва адзначае стагоддзе з дня заснавання Інтэрнацыянала - Міжнароднага Таварыства Рабочых, першай масавай рэвалюцыйнай арганізацыі пралетарыяту ўсіх краін.

I Інтэрнацыянал заклаў аснову сучаснага міжнароднага рабочага і камуністычнага руху.

У сярэдзіне XIX стагоддзя, напярэдадні стварэння I Інтэрнацыянала, колькасць прамысловых рабочых у свеце складала менш як 10 мільёнаў чалавек. Усе яны былі наёмнымі рабамі капіталістаў. Цяпер, праз сто гадоў, прамысловых рабочых у капіталістычных краінах каля 180 мільёнаў. Прыкладна столькі ж рабочых у дзяржавах Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, якія развіваюцца.

СОРАК ДВА МІЛЬЁНЫ КАМУНІСТАЎ

Неабходнай умовай перамогі сацыяльнай рэвалюцыі I Інтэрнацыянал абвясціў арганізацыю рабочага класа «ў асобную палітычную партыю, якая супрацьстаяла б усім старым партыям, створаным маёмнымі класамі».

Першым крокам на шляху стварэння такой партыі быў заснаваны Марксам і Энгельсам у 1847 годзе Саюз камуністаў. Але гэты Саюз яшчэ не быў масавай арганізацыяй і меў каля 400 членаў. Першай масавай міжнароднай пралетарскай партыяй з'явіўся I Інтэрнацыянал, які налічваў у сваіх радах дзесяткі тысяч рабочых. Яго секцыі дзейнічалі ў краінах Еўропы і Амерыкі.

Камуністы — прамыя наследнікі I Інтэрнацыянала. Ужо ў 1918 годзе, праз год пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Расіі, у свеце было 10 камуністычных партый. У 1957 годзе іх ужо было 75, а цяпер — больш як 90. У свеце цяпер — звыш 42 мільёнаў камуністаў. За апошнюю чвэрць стагоддзя агульная колькасць камуністаў павялічылася больш чым у 100 разоў.

ЗА АДЗІНСТВА І СУМЕСНЫЯ ДЗЕЯННІ МАСАВЫХ АРГАНІЗАЦЫЙ РАБОЧАГА КЛАСА

Калі ўзнік I Інтэрнацыянал, толькі нязначная частка рабочых мела свае прафесіянальныя арганізацыі. Цяпер на зямным шары звыш 200 мільёнаў рабочых і служачых аб'яднаны ў прафесіянальных арганізацыях.

Асаблівую актуальнасць мае цяпер абвешчаны I Інтэрнацыяналам важнейшы прынцып сусветнага рэвалюцыйнага руху — барацьба за адзінства рабочага класа. Генеральны Савет Міжнароднага Таварыства Рабочых пісаў у 1868 годзе: «Таварыства не канкуруе з якімі-небудзь з існуючых рабочых арганізацый і не супрацьпастаўляе сябе ім. Наадварот, яно ставіць сабе мэтай выкарыстаць і пашырыць уплыў гэтых арганізацый ва ўсіх краінах, імкнучыся ўстанавіць паміж імі ўзаемаразуменне і дабіцца іх сусветных дзеянняў».

СУСВЕТНАЯ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ СІСТЭМА — ДЗЕЦІШЧА МІЖНАРОДНАГА РАБОЧАГА КЛАСА

Заваяванне палітычнай улады з мэтай стварэння бяскласавага сацыялістычнага грамадства стала вялікім абавязкам пралетарыяту, гаварылася ва Установчым маніфесце I Інтэрнацыянала.

Калі ў 1917 годзе, у выніку Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, бессмяротныя ідэі I Інтэрнацыянала аб заваяванні палітычнай улады пралетарыятам былі рэалізаваны ў адной Расіі, дзе жыло 8 працэнтаў насельніцтва нашай планеты, то цяпер яны сталі рэальнасцю ў 14 дзяржавах Еўропы, Азіі і Амерыкі. У сацыялістычных краінах жыве амаль 36 працэнтаў насельніцтва зямнога шара.

Удзельная вага Савецкай рэспублікі ў сусветнай прамысловай вытворчасці складала ў 1917 годзе толькі 3 працэнты. Удзельная вага сацыялістычнага лагера ў сусветнай прамысловай вытворчасці складае цяпер 38 працэнтаў. Краіны сацыялізма па тэмпах прамысловага росту крочаць амаль у тры разы хутчэй, чым капіталістычныя дзяржавы.

КАЛАНІЯЛЬНАЯ СІСТЭМА, СТВОРАНАЯ ІМПЕРЫЯЛІЗМАМ, РУХНУЛА

У сярэдзіне XIX стагоддзя нацыянальна - вызваленчая барацьба прыгнечаных каланіяльных народаў была ў зачаткавым стане. Генеральны Савет I Інтэрнацыянала падтрымліваў сувязі з каланіяльнымі краінамі і імкнуўся заснаваць там свае секцыі. У радзе краін — Алжыры, Аргенціне, Аўстраліі, Новай Зеландыі — існавалі секцыі I Інтэрнацыянала.

Цяпер, у выніку мужнай барацьбы прыгнечаных народаў, пры матэрыяльнай і маральнай падтрымцы сацыялістычных краін і міжнароднага рабочага руху, рухнула велізарная каланіяльная сістэма, створаная імперыялізмам. У 1919 годзе пад прыгнётам каланізатараў жыло 1.230 мільёнаў чалавек, або каля 70 працэнтаў насельніцтва планеты. К пачатку 1964 г. у калоніях, якія яшчэ не вызваліліся, жыло 40 мільёнаў чалавек, або 1,3 працэнта насельніцтва зямнога шара.

Пасля другой сусветнай вайны імперыялізм страціў сваё прамое панаванне над краінамі, якія налічваюць цяпер каля двух мільярдаў жыхароў.

САЦЫЯЛІСТЫЧНЫЯ КРАІНЫ ВЫКОНВАЮЦЬ СВОЙ ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫ АБАВЯЗАК

Сусветная сацыялістычная сістэма аказвае развіваючымся краінам вялікую дапамогу ў іх эканамічным развіцці і, перш за ўсё, у індустрыялізацыі і стварэнні імі сваіх нацыянальных кадраў.

Пры садзеянні краін сацыялістычнай сістэмы ў развіваючыхся краінах будуецца каля 900 прамысловых прадпрыемстваў і іншых аб'ектаў, у тым ліку з дапамогай СССР — 480, з дапамогай Чэхаславакіі, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Польшчы, Балгарыі, Венгрыі, Румыніі — звыш 400.

Сацыялістычныя краіны свята выконваюць свой інтэрнацыянальны абавязак у адносінах да развіваючыхся краін Азіі, Афрыкі, Лацінскай Амерыкі, якія пакончылі з каланіяльным прыгнётам і сталі на шлях самастойнага нацыянальнага развіцця.

Тайфун «Салі» дайшоў да Гонг Конга, зрабіў велізарныя шкоды ў горадзе.

НЕ ТАК ДАЎНО, АДНАК... 4)

ДЖУНГЛІ

Развіццё палітычнага становішча паклала канец федэральнай праграме. Агрэсіўна настроеныя да Савецкага Саюза колы польскай буржуазіі пачалі грабежніцкую вайну, у выніку якой паўстала ўсходняя граніца Польшчы. Польская дзяржава стала шматнацыянальнай. Беларуская меншасць займала тэрыторыю ў 100 тыс. км². Нават у пяці паветах Беластоцкага ваяводства, якім, апрача Валкавыска і Гродна, намагалася прыдаць характар этнічна польскі, беларускае насельніцтва лічыла 71,7%.[1])

Заходняя Беларусь была адным з найбольш адсталых раёнаў Польшчы. Выразам гаспадарчай адсталасці гэтага раёна быў яго аграрны характар. 80% беларусаў — гэта былі сяляне, 18% займалася рамесніцтвам, рэшта складала інтэлігенцыю, якая пераважна звязана была з вёскай. Беларусы канцэнтраваліся ў вёсках і малых мястэчках. У гарадах пераважала яўрэйскае насельніцтва. Адзіным большым горадам на гэтай тэрыторыі была Вільня, у якой канцэнтравалася палітычнае і культурнае жыццё беларускага насельніцтва.

У аграрнай структуры Заходняй Беларусі, побач адсталай сялянскай гаспадаркі, выступала вялікая ўласнасць абшарнікаў, якая належала палякам. Нават нешматлікія памешчыкі беларускай нацыянальнасці падаваліся за палякаў. Больш 570 існуючых маёнткаў займала плошчу звыш 1000 гектараў кожны. Самыя нясвіжскія ўладанні князя Альфрэда Радзівіла ахоплівалі плошчу 75 тысяч гектараў.

Сялянская гаспадарка, апрача адсталасці, характарызавалася найбольшай у Польшчы колькасцю няўжыткаў. Беларускі селянін адчуваў голад зямлі, незаспакоены да канца буржуазнага праўлення. Становішча гэта пагаршаў разрыў цэн паміж сельскагаспадарчымі і прамысловымі прадуктамі, які прыводзіў у руіну не толькі слабыя гаспадаркі, але і мацнейшыя. У выніку ўласнасць беларускага сялянства курчылася.

Палітыка вайсковага асадніцтва, на мэты якога адведзена 406 тысяч гектараў зямлі, дапаўняла гэта становішча. Вайсковае і цывільнае асадніцтва мела стратэгічны і паліцыйны характар. Цэлы шэраг асаднікаў падрыхтавана да канфідэнцыянальнай працы ў службе бяспекі і накіравана да распрацоўкі камуністычнага і нацыянальна - вызваленчага руху. У выніку палітыка польскага асадніцтва ў значнай ступені прычынілася да ўзмацнення антыпольскіх настрояў сярод беларускага сялянства.

Падобную апінію аб асадніцтве на тэрыторыі Заходняй Беларусі дасць некалькі дзесяткаў год пазней вядучы санацыйны спецыяліст ад нацыянальных спраў на ўсходніх землях: «Памылкай, нават грахом тут большым чым на Валыні, было ўвядзенне вайсковага асадніцтва. Да паловы 1923 г. створана 3489 асадаў. Экспрапрыіравана для іх зямлі асабліва на Палессі і ў Навагрудчыне, больш чым на мэты аграрнай рэформы, тым часам толькі дробная частка асаднікаў гаспадарыла індывідуальна, найбольшая ж пакінула яе цалінай. Патанаючая ў нэндзы беларуская вёска глядзела на гэта як на найбольшую сваю і ўсё больш пякучую крыўду»[2]).

На тэрыторыі Заходняй Беларусі даволі істотную ролю ў жыцці сялян адыгрывалі сервітуты. Адначасова з акцыяй асадніцтва ішло ажыццяўленне закону аб ліквідацыі сервітутаў, якім карысталіся сяляне ад моманту распрыгонення, але не заўсёды і не ўсюды маглі аказаць сервітутныя правы. Акцыя ліквідацыі сервітутаў праводзілася пад прымусам. Па гэтай прычыне множыліся судовыя справы, якія ятрылі беларускую нацыянальнасць. Фелікс Галавач дакладваючы 22.VI.1923 г. у Сейме прапанову ў справе навелізацыі закону аб ліквідацыі сервітутаў на ўсходзе, гаварыў: «вось цяпер у нас на крэсах 90% судовых спраў — гэта справы, якія паўстаюць на фоне сервітутаў. Палітыка вайсковага асадніцтва, адсутнасць зацікаўлення развіццём прамысловасці, грабежніцкая лясная гаспадарка, пры адначасовым масавым беспрацоўі, ажыццяўлялася ў палітычным клімаце, якому тон надавалі абшарнікі згуртаваныя навокал манархічнага «Слова» і эндэцкага «Віленскага дзенніка».

На тэрыторыі ўсходніх земляў абавязваў цэлы шэраг законаў ці іншых актаў праўных, якія з выгляду не мелі нічога супольнага з нацыянальнай палітыкай, але якія фактычна былі прыладамі пакут, прыгнёту ці проста паланізацыі нацыянальных меншасцей. Так, напрыклад, закон аб граніцах дзяржавы выклікаў абмежаванне руху на дзесятках кіламетраў ад граніцы. Мясцовая адміністрацыя шчодра сыпала розныя кары пад маркай парушання закона. Па гэтай прычыне эканамічнае і палітычнае жыццё замірала амаль на ўсёй гранічнай зоне. Іншы закон аб «чужаземцах» ствараў магчымасці лічыць кожнага беларуса, які не меў польскага грамадзянства, чужаземцам і дазваляў, нягледзячы на тое, што мог ён даказаць сваё мясцовае паходжанне, выкінуць яго за межы дзяржавы.

Самаволя адміністрацыі і паліцыі не абмяжоўвалася толькі да беларускага сялянства. Як правіла, беларусам пасля заканчэння сярэдняй школы не выдавалася пасведчанне аб польскім грамадстве. Гэта, у сваю чаргу было раўназначным з закрыццём дарогі на вышэйшыя навучальныя ўстановы ў краіне і ў атрыманні якой небудзь дзяржаўнай пасады.

Саюз буржуазнага ўрада з касцельнай іерархіяй, выказаны ў канкардаце, узмацніў клерыкальную агрэсіўнасць, нецярпімасць і праследванне іншаверцаў. У гэтай атмасферы пачалося праследванне беларускага праваслаўнага насельніцтва, якое праводзілася пад назваю рэвіндыкацыйнай акцыі. Гэта акцыя заключалася ў тым, што пры дапамозе паліцыі і войска адбіраліся праваслаўнаму насельніцтву святыні, а нават нішчана іх. На пагранічнай тэрыторыі вялася акцыя «наварочвання» праваслаўных на каталіцызм, прымяняючы метады гвалтоўнага прымусу, пагражаючы вывазам за межы дзяржавы. Рэпрэсіраваны былі таксама і католікі, якія не выракліся сваёй беларускай нацыянальнасці. Перад праваслаўнымі духоўнымі прымяняліся розныя сродкі

ПУКШТЭЛЬ ПРЫСУДЖАНЫ НА СМЕРЦЬ

Пукштэль называўся ў афіцыйных дакументах Букштэлем. Зрэшты, цяпер гэта без значэння: Пукштэль далучаны да горада Чорная Беластоцкая і атрымаў назву Беластоцкай вуліцы. Стаўся звычайнаю вуліцаю (хутка ліквідавана пасаду солтыса).

А сама Чорная — нядаўна названая горадам — не церпіць ніякіх слядоў свайго вясковага паходжання. Пастаралася адмяніць сваю старажытную назву Чорная Весь, а што зроблена з Пукштэлем — ужо ведаем. Замест Букштэльскай вуліцы маем .яшчэ адну, дваццатую - трыццатую ў ваяводстве Беластоцкую вуліцу.

Значыць, вёска страціла не толькі самастойнасць (адміністрацыйную), але ўвогуле знікла з геаграфічнай карты. Ахвотных ваяваць за такую салтысоўскую самастойнасць знайшлося б у Пукштэлі нямнога, от, пяць — шэсць багатых гаспадароў на звыш 80 хат! Яны, тыя гаспадары, чуюцца не зусім шчаслівымі ў ролі мяшчан. Справа ў тым, што зараз трэба плаціць амаль у д в а я вышэйшыя, бо гарадскія, падаткі. Рэшта пукштэльскага дробнагектаровага люду задаволена гэтакім гарадскім авансам, за якім крыецца права першынства да пастаяннай, даходнай працы ў мясцовай прамысловасці — у механічнай фабрыцы, лесапільні, чыгунцы, адміністрацыі. Ніхто нікому нарэшце не прыткне з'едлівых слоў, што горад робіць машыны, а абавязкам вёскі ёсць рабіць хлеб.

— Мы не з вёскі, мы з Беластоцкай вуліцы!

Не магу пазбыцца ўражання, што таксама думаюць і кіраўнікі мясцовага сельскагаспадарчага гуртка, якія не ўдарылі пальцам аб палец, каб прыдбаць трохі машын (тэхнікі). Вядома — цяжка ўнікаць у чалавечыя думкі, аднак адчуваецца, што яны, ну, кіраўнікі гуртка, наогул здзіўлены, пашто здаўся ён, гэты гурток, у горадзе Чорная Беластоцкая? (Цалкам іначай з гуртком у Чорнай Касцельнай, там багата машын, бо там вёска...)

Пасіўнасць чарноўскіх (пукштэльскіх) людзей мае асаблівыя прычыны, можна сказаць — аб'ектыўныя прычыны. Пукштэль разрастаўся надзвычай шпарка ў пасляваенны час. Калісьці было тут не болей трыццаці хат, а ў пачатку нашага веку ўсяго штосьці сем ці восем. За мінулыя гады паявілася ў вёсцы з паўсотні новых сем'яў з розных аколіц. Будаваліся, набывалі паругектаровыя гаспадаркі — агароды, а перад усім дабіваліся пастаяннага заробку ў блізкай Чорнай Всі. Сельская гаспадарка ім не ў галаве і не за гектарамі прыгналіся яны сюды. Словам, Пукштэль рос, як тыповая прыгарадная вёска будучага горада Чорная Беластоцкая — будучага прамысловага цэнтра, які «з'есць» яшчэ не адну такую вёсачку (пераробіць іх на перыферыйныя вуліцы).

Дарэчы будзе ўспомніць аб некатарых спасцярогах наконт моладзі — той нежанатай і той, жанатай. Хлопцы і дзяўчаты, маладзікі і маладзіцы ўзгадаваліся ў карусэлі зарабковага авансу, дзе вартасць чалавека ацэньваюць паводле слоў:

— Колькі бярэш у месяц?

Больш амбітныя адзінкі дагадваліся, што мець горбу грошай. — гэта далёка не ўсё. Ішлі вучыцца.

Ад Гімікавага лесу відаць Чорную Беластоцкую як на далоні.

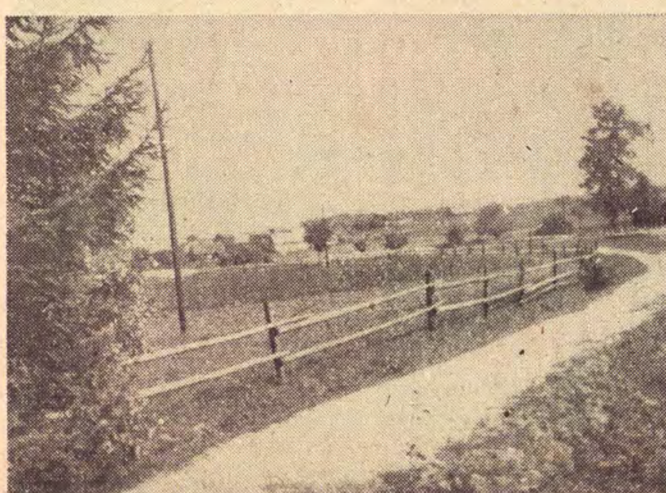

Беластоцкую вуліцу ад рэшты горада аддзяляюць стрункія хвоі Букштэльскай пушчы і лугавыя пусткі. Сцежка скарачае дарогу да працы, а ўвечары — на сеанс фільму ў чарноўскай кіна-панараме.

Амбітныя не памыліліся. Цяпер у нашы дні, штораз больш патрэбны высокія кваліфікацыі!

Мае пукштэльскія маладыя субяседнікі да таго прасякнуты тэхнакратычным духам, што аж страх заводзіць з імі гаворку аб літаратуры, мастацтве, палітыцы. Яны лічаць амаль што баламутамі ды дармаедамі без жыццёвых перспектыў усіх тых, хто не інжынер, хто не тэхнік або фаховы майстар.

— Як узнікла вёска Букштэль (Пукштэль), адкуль узялася яе такая назва? — пытаў я на пачатку нашай размовы.

Здзівіліся маім пытаннем:

— Які сэнс заварочваць сабе гэтым... галаву?..

Дзівавалі проста ў во...

САКРАТ ЯНОВІЧ

фота аўтара

P.S. — Пукштэльская гісторыя аказалася незвычайна цікавай і істотнай не толькі для вёскі, але для ўсёй аколіцы. Такое перакананне вынес я пазнаёміўшыся са старадаўнімі дакументамі ад XVIII ды XIX ст. ст. Напаткаў я іх цалкам нечакана ў сямейным архіве 68-мігадовага Уладзіслава Пагарэльскага. Але аб гэтым напішу пасля.

пазапраўнага насілля, пачынаючы ад пазбаўлення свабоды, без судоў епіскапаў — «схізматыкаў» прымусовага зняволення іх у манастырах (нават каталіцкіх) і выдварэння з краіны. Нават кансерватыўная частка польскай апініі асуджала стасаваныя перад праваслаўнай царкоўнай іерархіяй формы насілля.

Нацыянальная палітыка адносна беларусаў, якая давяла нават на думку буржуазных палітыкаў і гісторыкаў да таго, што «самыя палякі стварылі ... сур'ёзны атрад ворагаў Рэчыпаспалітай»[3]) ажыццяўлялася ў атмасферы самаволі мясцовых уладаў. Фактычна было тут надзвычайнае становішча, якое абачліва звалася «мілітарызацыяй».

У гэтых умовах сярод сялянскіх мас пачалася пашырацца ідэя збройнага супраціўлення супроць польскай дзяржавы. Найбольш актыўнымі былі тут беларускія рэпатрыянты, сярод якіх было шмат камуністаў. Разгарэліся партызанскія баі. За ўдзел у партызанскай барацьбе палявыя суды прыгаварылі на смерць сотні беларускіх сялян. Да ліквідацыі беларускага збройнага руху былі ўключаны таксама вайсковыя асаднікі.

Пад уплывам гэтага становішча адбываліся перамены ў настроях беларускай інтэлігенцыі, якая раней поўную развязку беларускага пытання ўскладала на Польшчу. Перамены гэтыя адлюстраваліся ў выбарах у Сейм 1922 г., у якіх Блок нацыянальных меншасцей атрымаў на гэтай тэрыторыі найбольш галасоў.

Выбары ў Сейм у 1922 г. паказалі, што прабуджанай нацыянальнай сведамасці беларусаў, нават пры прымяненні насілля, не лёгка будзе затармазіць, што выбраныя ў Сейм беларускія паслы будуць упарта і паслядоўна дабівацца ажыццяўлення даручаных ім правоў.

ЭДУАРД РАДЗЕВІЧ

1) Wiadomości statystyczne m. Białegostoku. Tom I i II Urząd Wojew. Białystok 1924. Woj. Arch. A.N.

2) Wł. Pobóg-Malinowski: Najnowsza historia polityczna Polski Tom II Londyn 1956 s. 441.

3) Wł. Pobóg-Malinowski op. cit. s. 332.

ПЕРШЫ ЎРОК У ОРЛІ

У арлянскіх школьнікаў 1-га верасня адбылася падвойная ўрачыстасць. Першая — адкрыццё новага вучэбнага года. Другая — 25-ая гадавіна пачатку II-ой сусветнай вайны.

Пасля першай урачыстасці ў школе вучні і бацькі выйшлі на мясцовыя могілкі, дзе над агульнымі магіламі загінуўшых салдат і партызан выслухалі кароткага і першага ўрока па гісторыі ад прадстаўніка павятовага аддзела асветы. Потым былі паложаны на магілы вянкі і кветкі. Гарцэры арлянскай школы прынялі ганаровую варту каля магіл. У прысутнасці сабраных, гарцэрам, якія перайшлі ў V клас, былі ўручаны гарцэрскія членскія білеты.

Трэба адзначыць, што вучні арлянскай школы апякуюцца магіламі загінуўшых. Ім даверыў гэтую апеку Павятовы камітэт аховы помнікаў барацьбы і пакутніцтва, а школьнікі выпаўняюць даверанае ім заданне з гонарам. Добра было б, каб гарцэрская дружына паквапілася напісаць хроніку аб магілах і людзях, якія там спачываюць. Гэта была б самая добрая кніга па гісторыі, найлепшы ўрок праведзены метадам нагляднасці.

Аляксей Карпюк

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю

З НІЛАМ ГІЛЕВІЧАМ

Вядомы беларускі паэт Ніл Гілевіч быў летам у Беластоку. (Выкладаў для студэнтаў СН беларускую літаратуру). Рэдакцыя, зразумела, не магла ўпусціць такога моманту, каб не правесці з нашым госцем інтэрв'ю. Размова была ўвогуле аб беларускай літаратуры.

— Дагэтуль мы ведалі Вас як паэта. Аказваецца, Вы працуеце таксама навукова. Мо' крыху скажаце нам аб гэтым баку сваёй дзейнасці?

— Дысертацыю бараніў на тэму «Маладняка». Цяпер звязаны з фальклорам. Ва універсітэце чытаю лекцыі па фальклору. Рыхтую новую працу аб беларускай народнай песні. За 5 год працы на універсітэце пры дапамозе студэнтаў сабраў сотні песень.

— Любіце народную творчасць?

— Я цікавіўся фальклорам у хлапецкія гады. Нарадзіўся ў купалаўскіх мясцінах, дзе народная творчасць багатая, як зрэшты ўсюды ў беларускага народа. Беларуская літаратура вельмі звязана з фальклорам, гэтым яна вызначалася заўсёды. І што цікавае, народ паказвае такія ўзоры наватарства, што паэтам павучыцца. Некаторыя рэчы, якія мы ў паэзіі адкрываем, як новыя, даўно існавалі ў народных песнях. Я хачу падкрэсліць у новай працы, што небяспечна адрывацца ад народнай глебы, бо інакшай паэзія страціць водар сваёй зямлі, нацыянальны каларыт, дух нацыі. Асабіста я не дапускаю, што можна не любіць песні свайго народу і быць песняром яго. Мая кніжка будзе ў нейкай меры голасам у палеміцы аб літаратуры.

— Ёсць такое слова як натхненне і натхненне паэта ў асаблівасці. Іншыя зноў кажуць, што лічыцца толькі ўпартая праца. А вы як пішаце вершы?

— Пад натхненнем. І не веру, што можна схацець, сесці за стол і напісаць верш. Хаця ўпартая праца над радком безумоўна патрэбна.

— Нашы чытачы беларускую літаратуру ведаюць больш паводле старэйшага пакалення аўтараў. Скажыце нам крыху аб маладой авангардзе.

— У паэзіі — гэта Гаўрусёў, Макаль, Барадулін, Бураўкін, Караткевіч, Нядзьведзкі, Наўроцкі, Бічэль, Маляўка, Макарэвіч, Гармола, Грачанікаў, Кусянкоў. У прозе: Быкаў, Пташнікаў, Адамчык, Сачанка, Стральцоў, Чыгрынаў, таксама Караткевіч, які піша і добрую прозу. Гэтыя прозвішчы прыходзяць на памяць, калі думаеш аб будучыні беларускай літаратуры. Некаторыя з гэтых аўтараў ужо маюць свае кніжкі на рускай мове і здабылі прызнанне ўсесаюзнага чытача. А ўсе яны цікавыя людзі. Узяць Бураўкіна. Гэта паэт яркага грамадзянскага тэмпераменту. Зноў, напрыклад, Наўроцкі — больш крайні прыхільнік наватарства формы. Па вывучанай прафесіі — лекар. Цяпер працуе на вёсцы.

Аб усіх расказаць немагчыма. Мы ж у нашым Саюзе пісьменнікаў БССР маем 220 членаў. Пасля вайны было толькі каля 50.

І на гэтым аптымістычным акцэнце мы закончым нашу размову. Жадаем Вам і ўсім Вашым сябрам па-пяру поспехаў, кожнаму ў паасобку многа добрых кніжак.

Размову вяла
ВЕРА ЛЕЎЧУК

ТЫТУНЁВАЯ ВЁСКА

(Працяг са стар. 1)

Моладзь з Хілімонаў умее цаніць навуку. Большасць моладзі вучыцца ў горадзе. А і тыя, што засталіся на вёсцы, не паражнуюць. Праз два гады дзейнічала тут Школа сельскагаспадарчай падрыхтоўкі (СПР). Некаторыя з выпускнікоў гэтай школы паглыбляюць далей свае веды на завочным аддзяленні сельскагаспадарчага тэхнікума ў Беластоку.

У Хілімонах шмат цікавых людзей, але найцікавей нагутарыць можна з Андрэем Мазалеўскім. Гаспадарыць Мазалеўскі, як і ўсе гаспадары ў Хілімонах, пядрэнна, але затое круг яго зацікаўленняў многа шырэйшы, чым усіх апошніх хілімонаўскіх гаспадароў.

Андрэй Мазалеўскі цікавіцца навінкамі навукі і тэхнікі, астраноміяй, псіхалогіяй і г.д. Падпісвае ён 10—12 загалоўкаў часопісаў з СССР (Вокруг света», «Знание и сила», «Наука и жизнь», «Астрономический журнал» і г.д.). Штогод дзядзька Андрэй аддае на часопісы 200—300 зл. Зразумела, што падпісвае іх не на тое, каб складаць. Нягледзячы на мноства працы на гаспадарцы, дзядзька Андрэй заўсёды знойдзе гадзінку часу на чытанне.

— Ці не шкада толькі грошай аддаваць на падпіску? — пытаем гр. Мазалеўскага.

— А чаго ж шкадаваць, — адказвае той. — Людзі часам на водку аддаюць не такія сумы. А гэта ж і прыемнасць лепшая і карысць вялікая, чым ад водкі.

Прызнаем поўную рацыю Андрэю Мазалеўскаму.

УЛ. ПАЎЛЮЧУК
Фота аўтара

Андрэй Мазалеўскі атрымаў новы часопіс.

Калля тытуню многа працы, але і карысць не малая.

КАБ НЕ П'ЯНІЦЫ — БРУКАРЫ...

...вёска Навасёлкі ў Беластоцкім павеце даўно мела б прыгожую, каменную вуліцу.

— Учора нічога не рабілі, пазаўчора таксама і заўтра не стукнуць палец аб палец... П'юць гарэліцу, як бы ім хто плаціў ад выпітага літра... Калі цвярозыя, тады робяць па 40 квадратных метраў на аднаго ў дзень...

Такія скаргі навасёлкаўскіх гаспадароў здзівілі мяне. Няўжо няма сілы прыпыніць гарэлачны апетыт тых чырвонаносых майстроў?

Вёсцы даўно надакучыла пыльная вуліца - карыта. Кожны насупраць свайго пляца назапасіў каменняў, назвозіў жвіру, выраўнаў зямлю, абкапаў, а грамадская рада дала грошай на ўкладку бруку. **І вось табе, бабка, фартушок!**

З гэтага відаць, што многа далажылася вёска, каб выглядаць па-людску. Каб ачалавечыць майстроў прапаную зрабіць яшчэ адзін, невялікі ўжо выдатак: трэба купіць таблеткі, якія адзвычайваюць піць гарэлку. Такія таблеткі ёсць, лёгка растваряюцца яны нават у вадзе. Хай навасёлкаўскія дзяўчаты напояць дзёрзкіх фахоўцаў гэтакай вадою, а вуліца будзе хутка і майстэрскае здароўе скарыстае на такой хітрасці. Паспрабуйце.

(ся)

Каваль з кавальскім здароўем

Кузня Ясіка Журобскага ў Ласінцы знаходзіцца побач крамы. Якая выгода! Ужо з самага ранку можна выхляптаць бутлю — другую віна. Ці з закускаю? Не, што вы — Ясіку закуска лішні выдатак. Ён цэлы дзень прамахае молатам за адным-адзінюткім спіртам (віном). Увечары з не меншай энергіяй мяшае з балотам сваю родную жонку.

І так здаўна павялося ў Ясікавых звычках.

Жонка пакінула яго, чатыры гады не было. Нядаўна вярнулася ў ціхай надзеі, што барадаты хлопец можа палепшаў. Нічога не палепшаў, бамбіза.

— Бычка пратрубіў з п'яніцамі, хату запусціў бы хлеў, дзедам зрабіўся...

Дзіва, адкуль бярэцца сіла ў такога чалавека і... вочы глядзець суседзям, і не чырванець за такія авантуры на старыя гады, якія ён вычаўпае. (ся)

Альхоўка ўзнялася з папялішчаў

20 год таму, у верасні 1944 года нашы сяляне вярнуліся з лясоў у сваю вёску. Але вёскі не было. На месцы, дзе стаялі іхнія хаты, хлявы і свірны, цёмнымі і страшнымі вачыма глядзелі папялішчы. У агародах расла буйная крапіва. З усіх бакоў веяла пустатой і журботай. Аднак сяляне пайшлі на перакор сваёй долі. Паволі з года ў год выраслі новыя будынкі. Зраўняная з зямлёй падчас чатырохгадовай фашысцкай няволі вёска, пачала паволі аджываць. Цяпер ужо і не пазнаць, што 20 год таму назад былі толькі руіны. Перш за ўсё кідаюцца ў вочы крытыя чарапіцай будынкі. Многа мураваных. Пасярэдзіне вёскі стаіць прыгожая крама. Супроць яе стражацкая раміза. Перад вёскай пры дарозе, што вядзе ў Нараўку, красуецца новая школа.

Жыццё стала весялейшым ад таго часу, калі правялі да нас электрычнае святло. У вёсцы з'явіўся тэлевізар. Аднак усё гэта не задавальняе яшчэ сялян Альхоўкі. Яны ведаюць, што многа яшчэ трэба зрабіць. Вясною г.г. яны прымалі ўдзел у будове новай вуліцы. І вось у верасні праца амаль закончана. Прыгожы брук высыпаны жвірам. Вясной наступнага года будуць укладаць тратуары. Такім чынам вуліца пашырылася ў паўтара раза. Стала прастарней і выгадней. 20 год — гэта нядоўга, але за гэты час вёска як жа адмаладзела і папрыгажэла.

Янка Зданоўскі

Меліярацыя кініць

У грамадзе Дубічы Царкоўныя шмат лугоў, ды большая іх частка — балоцістыя, дрэнныя лугі над рэчкай Арлянкай. Вялікай карысці ніхто з іх ніколі не меў. У час сенакосаў людзі на плячах выносілі сена на сухое месца. Гаварылі, што чорт у гэтым балоце пасяліўся і людзям шкодзіць. Неаднойчы гаварылася, што варта б асушыць і зmeліяраваць, але нейк на словах усё і канчалася.

На дапамогу прыйшоў Прэзідыум ГРН у Дубічах Царкоўных супольна з партыйнай арганізацыяй вёскі. Па іх ініцыятыве вясною б.г. распачалася меліярацыя на лугах. Дагэтуль выкапана 14 км равоў і асушана 238 га лугоў. У 1965 годзе плануецца асушыць 196 га. Работа па меліярацыі кініць. Да зімы яшчэ крыху зробіцца. Кіраўніком работ з'яўляецца Юзэф Маліноўскі — ахвярны і добры арганізатар. Добрымі рабочымі трэба назваць Мікалая Анапрыюка і Івана Блізнюка.

За некалькі год у грамадзе Дубічы Царкоўныя аб чартоўскіх лугах застанецца толькі ўспамін.

Мікалай Панфілюк
Дубічы Царкоўныя

У Мілейчыцкай грамадзе ёсць аж 13 вёсак, а ў кожнай вёсцы існуе сельскагаспадарчы гурток. Найбагацейшы, аднак, сельгасгурток у самых Мілейчыцах. Мае ён, для прыкладу, 3 малацільныя агрэгаты і аж 6 трактараў.

На здымку: Нягледзячы на дрэннае надвор'е (падаў дождж) члены сельгасгуртка не спыняюць працы пры малацьбе. (п)

НАРОДНЫ ЗАСЯДАЦЕЛЬ — НАРОДНЫ СУДДЗЯ

Дзейнасць судоў у Народнай Польшчы — гэта адна з важнейшых галін дзяржаўнага ўпраўлення. Суды стаяць на варце парадку і дысцыпліны, ахоўваюць жыццё грамадзян, непарушнасць асобы і яе гонару, грамадскую і індывідуальную маёмасць, вырашаюць споры паміж насельніцтвам. Як і іншыя галіны дзяржаўнага ўпраўлення дзейнасць судоў падпарадкавана інтарэсам і кантролі працоўных мас. Выражаецца гэта ў тым, што суды абапіраюцца на сацыялістычных законах, а дзейнасцю іх кіруюць суддзі, якія вышлі з народных мас. Яшчэ ў большай ступені аб народным характары нашых судоў вырашае ўдзел у іх працы народных засядацеляў.

Найважнейшыя справы ў судзе распазнаюцца ў складзе: аднаго прафесіянальнага суддзі і двух народных засядацеляў, кожны з іх мае аднолькавыя правы з суддзёю.

У час судовага разбору засядацелі маюць права ставіць пытанні абвінавачаным і сведкам, а ў галасаванні над рашэннем могуць перагаласаваць суддзю. Ані суддзя, ані ніякі іншы орган улады не мае права загадаць засядацелю, каб ён заняў тое ці іншае становішча. У сваёй дзейнасці засядацель поўнасцю незалежны, вырашае справу паводле свайго сумлення і перакананняў, а падпарадкаваны толькі дзяржаўным законам. У гэтым вырашаецца сапраўды народны характар нашых судоў.

Засядацель не патрабуе быць юрыстам, ад яго не патрабуецца ніякага навуковага цэнзу. Ён павінен толькі ўмець чытаць і пісаць. У дзейнасць суда ён уносіць свой жыццёвы вопыт і веды. Паколькі засядацелі выбіраюцца з розных асяроддзяў, з рознымі прафесіямі, удзел іх у працы суда не дапускае да бюракратызацыі суда, да адыходжання яго ад народа.

Народных засядацеляў выбірае для павятовых судоў — Павятовая рада нарадовая, а для ваяводскага суда — Ваяводская рада нарадовая, з ліку кандыдатаў, якіх высоўваюць сходы прафесіянальных саюзаў, сялянскія сходы на вёсцы і сходы рабочых у фабрыцы.

Паколькі ў канцы бягучага года кончыцца тэрмін паўнамоцтва засядацеляў, ужо ў найбліжэйшым часе адбудуцца гэткія сходы. Яны ў асноўным вырашаць, якія людзі будуць засядацелямі на перыяд 1965—1967 год, і што яны новае ўнясуць у працу судоў.

Засядацелям можа быць кожны грамадзянін нашай дзяржавы, які скончыў 26 гадоў, не быў судом караны і мае беззаганную рэпутацыю. На гэтае апошняе патрабаванне трэба звярнуць асаблівую ўвагу. На кандыдатаў трэба выбіраць працоўных шчыра адданых народу і сацыялістычнай дзяржаве. Кандыдат павінен цешыцца высокім аўтарытэтам у месцы пражывання і ў месцы працы, павінен служыць прыкладам не толькі ў грамадскім жыцці, але і ў сямейным. Не можна спадзявацца, што той, хто мала прысвячае ўвагі сваім найбліжэйшым, можа выканаць старанна свае абавязкі ў адносінах да грамадскасці. Недапушчальным з'яўляецца высоўваць на кандыдатаў асобы дэмаралізаваныя, п'яніц, карысталюбцаў, двурушнікаў.

Засядацель не з'яўляецца прадстаўніком свайго асяроддзя і не можа выступаць у імя групавых, партыкулярных інтарэсаў. Памылковым з'яўляецца, на шчасце рэдка спатыканы, погляд, што абавязкам засядацеля ёсць бараніць падсуднага перад суровай карай. Гэта належыць да адваката. Засядацель з'яўляецца членам суда, які выносіць прыгавор і рашэнні ў імя Польскай Народнай Рэчыпаспалітай, а гэта яго забавязвае да таго, каб стаяць на варце інтарэсаў дзяржавы.

Ад 1-га студзеня 1965 г. да працы ў судах на Беласточчыне прыступіць 1454 новых засядацеляў. Што яны ўнясуць у працу судоў, у якой ступені прычыняцца да палепшання ўзроўню працы судоў, гэта залежыць ад таго, каго мы выбярэм на гэтыя пачэсныя становішчы.

В.С.

АДНАК ПАБУДАВАЛІ

(Працяг са стар. 1)

Даведаўшыся, што ў вёсцы ёсць хтосьці з «Нівы», прыбегла прыбіральшчыца школы Аляксандра Харужая. «Вы абавязкова напішыце пра нашага кіраўніка, — папрасіла яна. — Ой, які гэта чалавек, колькі ён зрабіў для нас — і сказаць не можна».

Цэняць і любяць скрабляковўцы Вацлава Залеўскага, захапляюцца яго вытрымкай, характарам. І яму вельмі прыемна ведаць аб гэтым.

А шэрыя будні Вацлава Залеўскага адсоўваюць на далейшы план учарашні дзень. Новы дзень — новыя клопаты. Школа ёсць, але няма мэблі. Дзе і за што яе дастаць? Добрую рэч зрабіла настаўніцкая студыя ў Беластоку. Яна перадала непатрэбныя старыя парты і сталы школе ў Скрабляках. Студыя пазбавілася ад непатрэбных рэчаў, а школа проста разбагацела. Хоць старыя, але ёсць. Можна памаляваць іх і шафы будуць зусім нябрыдка выглядаць. Добры прыклад для іншых устаноў Беластока і Беласточчыны.

І так у Беластоцкім павеце ёсць яшчэ адна новая школа, а вёска Скраблякі здабыла вялікі вопыт у супольнай грамадскай працы.

Я. ЧЭРНЯКЕВІЧ

Фота аўтара

Школа гатова. Але ёсць дробныя папраўкі. Кіраўнік школы Вацлаў Залеўскі ўстаўляе ў дзверы новыя замкі.

Новая чатырохкласная школа ў Скрабляках.

ЗАМЕСТ ПАВЕДАМЛЕННЯ З КРУШЫНЯН

Агонь, тэхніка і людзі

Прыгожаю раніцаю 22 жніўня жыхары вёскі Крушыняны былі парушаны алярмовымі званамі. Недзе гарэла, і як аказалася, гарэлі «Макалі». «Макалі» — гэта частка вёскі Крушынян, і то частка нешчаслівая, бо на працягу апошніх 50-ці гадоў яна ўжо гарэла 7 разоў. І выгарала амаль да апошняга будынку. І на гэты раз, нягледзячы на тое, што пагода была ідэальна спакойная, вецер ані шавяльнуў, праз паўгадзіны ў агні стаяла 7 клунь і адзін хлеў. На месца пажару хутка з'явілася 8 пажарных каманд: мясцовая крушынянская, з Саколкі, Шудзялава, Крынак, Гарадка, Ласінян, Азяран і Саннікаў. Многа і вялікая тэхніка на жаль аказалася на гэты раз бездапаможнай, бо ў Крушынянах у гэтым годзе нават у некаторых калодзежах не хапала вады. А на мінуту працы адной матапомпы трэба каля 1000 літраў вады. Надзея была толькі на індывідуальны ратунак. І людзі працавалі і ратавалі. Ратавалі, што маглі і як маглі, не аглядаючыся на тэхніку і не лічачыся са здароўем.

Ахвярнасць некаторых перайшла магчымасці і ім належыцца падзяка, што пажар далей не разышоўся. Яны амаль з агню голымі рукамі выратавалі хату Місюкевіча і Макаля. Да іх, гэтых ахвярных належаць у першую чаргу: браты Антось і Алесь Яцкевічы, Ёзік Горыш, Янка Малішэўскі, Раман Мухарскі. На жаль, гэтых ахвярных грамадзян, разумеючых абавязак добрага грамадзяніна, маючых пачуццё людской годнасці, аказалася мала. Рэшта стаяла на вуліцы і прыглядалася гэтаму таннаму і жудаснаму відовішчу. А кожная кропля вады, кожная жменя мокрай зямлі мела тады вартасць. Пажар скончыўся. Засталіся пасляпажарныя рэфлексіі.

Новая тэхніка ў пажарніцтве не падлягае дыскусіі. У напрамку барацьбы з такім бедствам, якім з'яўляюцца пажары на вёсцы, зроблена вялікі крок уперад. Амаль кожная вясковая добраахвотная пажарная каманда мае матаровую помпу, а некаторыя стражы маюць і самаходы. Ручная помпа цяпер, нават на вёсцы, — гэта рэквізіт. Аднак як паказвае жыццёвая практыка, там, дзе няма ані натуральных ані штучных вадаёмаў, пажарныя каманды павінны мець і ручныя помпы.

Ручная помпа больш аператыўная, амаль не мае капрызаў тэхнічнага характару, а галоўнае, не патрабуе многа вады. Усё гэта вельмі важна ў выпадку першай дапамогі на пажары. Даводзіцца назіраць такія рэчы: чалавек прыбягае да агню з вядром вады, перапалоханы, знерваваны. Ён часта вылівае гэтую ваду без ніякай карысці. Пры ручной помпе балея вады ўжо нешта значыць і гэтае вядро вады, вылітае ў балею, можа быць пушчана моцным струменем там, дзе яно больш патрэбна.

У кожнай вёсцы (многа іх і ў Крушынянах) ёсць ці то старыя сажалкі, якія калісьці былі загаспадараваны і мелі больш ці менш вады. Паступова зараслі яны травою, заплылі мулам. Пасля зімы яны поўныя вады, а ўжо каля [illegible]овеня высыхаюць. Калі б гэтыя сажалкі былі ачышчаны, яны больш збіралі б вясенняй вады і даўжэй яе перахоўвалі б. Вада для пажараў павінна быць. Без вады найлепшая сучасная пажарная тэхніка нічога не варта.

Пажар, асабліва на вёсцы, прычыняе многа болю сялянам і робіць вялікія матэрыяльныя шкоды. Пажар ніколі не можа быць танным відовішчам, ніхто не можа быць вольным гледачом у такім выпадку.

На заканчэнне варта адзначыць дабрадзействы тэлефона на вёсцы. Дзякуючы тэлефону да апісанага вышэй пажару ў Крушынянах праз 10 мінут прыехала міліцыя (12 км), а праз паўгадзіны пажарная каманда з Саколкі (38 км). Годны ўвагі і прызнання чын кіраўніцтва спулдзельні прадукцыйнай у Лужанах, якое на пажар прыслала 1000-літровую бочку вады.

К. ПЯТЭЛЬСКІ
Крушыняны

СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА БЕЗ ТАЯМНІЦ

ЯК НА ДРОЖДЖАХ

Расце, як на дрожджах, — гаворць у нас. Калі, як на дрожджах, дык, значыць, хутка, так, як мы гэтага хацелі.

Народная пагаворка ўжываецца ў пераносным сэнсе. Але можа быць і даслоўна, бо дрожджы — гэта выдатны корм багаты бялкамі і вітамінамі з групы В. А дрожджавыя бялкі вельмі карысныя і патрэбныя жывёле.

З табліц кармлення хатняй жывёлы відаць, што 1 кг сухіх дрожджаў мае ў сабе 1 165 аўсяных адзінак і 422 грамы бялкоў. Па колькасці бялкоў дрожджы ў 2,5 разы перавышаюць мяшанку «В» і ў 6 разоў авёс. З гэтага можна зрабіць вывад, што пры пастаянным недахопе бялкоў і цяжкасцях у атрыманні мяшанак высакаякасных кармоў, дрожджы трэба выкарыстоўваць вельмі шырока. На жаль, у нашым ваяводстве гэта пакуль што чыстая тэорыя — ніхто яшчэ нават не спрабаваў карміць імі жывёлу.

У многіх краінах, напр., у СССР, дрожджы — гэта неадлучны кармавы элемент. Яны выкарыстоўваюцца для паляпшэння якасці сухіх кармоў.

Ёсць тры спосабы дражджавання кармоў. Аб адным з іх успомнілася ў папярэднім артыкуле. Сёння апішам дакладней спосабы дражджавання. Варта распаўсюджваць іх у нашым ваяводстве.

І спосаб — росчынавае дражджаванне. Бярэм 2 кг высакаякасных кармоў (мукі або дробленага зерня), даліваем 4—5 літраў вады пры тэмпературы каля 35°С. Да гэтага дадаем дрожджы, разведзеныя ў вадзе (5—10 дкг). Так зробленая росчына павінна пастаяць 6 гадзін. Перамешвайце пры гэтым яе кожныя паўгадзіны.

Гатовую росчыну ўліваем у корм, разбаўлены вадой у прапорцыі на 10 кг корму 12—15 літраў вады. Усё перамешваем. Праз 4 гадзіны корм гатовы.

Значна прасцей прыгатаваць корм без росчыны. Але на гэта патрэбна больш часу. Усё робім так, як пры вышэй паданым спосабе і ў тых самых прапорцыях, толькі не робім асобна росчыны. У такім выпадку працэс дражджавання значна зацягваецца.

Трэці спосаб — дражджаванне на заквасцы. Гэты спосаб найбольш выгодны ў індывідуальных гаспадарках. Каб зрабіць закваску, трэба ўзяць палавіну кармоў, прызначаных на дражджаванне, развесці вадой (35°С), дадаць дрожджы і пакінуць на 6 гадзін, перамешваючы праз кожныя 20 мінут. Добра дадаць браварны ячмень.

З гэтай закваскі палавіну даем да дражджаваных кармоў, а з другой палавіны рыхтуем наступную порцыю. Такім чынам можна палепшыць корм 10 разоў пры адной порцыі дрожджаў.

Дражджаванне — гэта біялагічны працэс. Дрожджы павінны мець адпаведную чысціню і тэмпературу. Тады атрымліваем корм, багацейшы лёгкастраўнымі кармавымі рэчывамі, галоўным чынам бялкамі, якія жывёле вельмі патрэбны.

Інж. М. СУХАЖЭБРСКІ

Дасягненні і планы

З кожным годам змяняюць свой воблік вёскі, што належаць да ГРН у Каралёвым мосце. Немалая заслуга тут гаспадарлівых і дбайных гаспадароў.

У вёсцы Навасёлкі грамадскім чынам жыхары брукуюць вуліцу даўжынёю ў 450 м. Працы распачаліся ў чэрвені і будуць неўзабаве закончаны. Вартасць выкананых прац складзе каля 140 тыс. зл. У бягучым годзе грамадскім чынам закончана будову святліцы ў Пяшчаніках. Зараз апрацоўваецца дакументацыя для новай святліцы ў Калодне. Жыхары гэтай вёскі з вырубкі і продажу лесу атрымалі 80 тыс. зл., якія прызначаюць на пабудову святліцы. Сёлета бацькі дзяцей, што ходзяць у школу ў Каралёвым мосце, грамадскім чынам абгарадзілі сядзібу ГРН. Як вядома, Каралёвы мост ляжыць на атракцыйным турысцкім шляху. Гэта застаўляе ГРН задумацца над пабудовай прадуктовага павільёна ў вёсцы. У 1965 годзе ён будзе аддадзены ў карыстанне.

а.с.

У МУЗЕІ РЭВАЛЮЦЫЙНАГА РУХУ

ПАЧАТАК ГОДУ

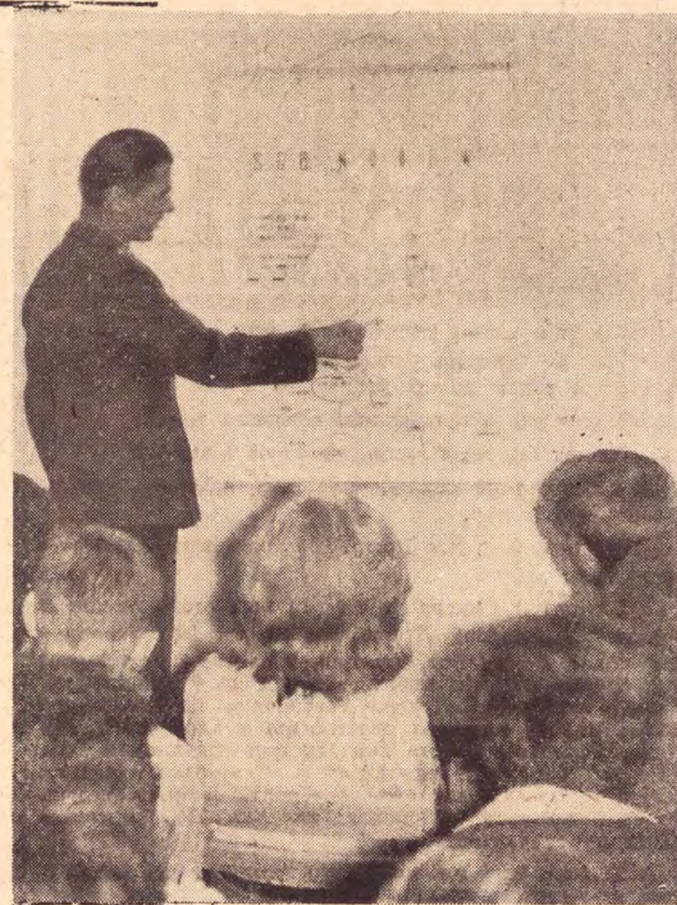

Культурна-асветны год 1964—65 Музей рэвалюцыйнага руху ў Беластоку пачаў дакладам на тэму «Вераснёвая кампанія 1939 года на Беласточчыне». З дакладам выступіў маёр Зыгмунт Каштыла (на здымку). Як кожнае мерапрыемства гэтага музея, так і першы даклад сцягнуў вялікую колькасць публікі ў ніжнія залы музея, дзе даклад адбываўся. Многа моладзі.

Актуальнасць тэмы даклада падкрэсліваў факт, што якраз адзначалі мы ў тыя дні 25 гадавіну выбуху ІІ-ой сусветнай вайны. (вл)

Ла-Манш не шырокі. Калі надвор'е добрае, з англійскага горада Дуўра ў бінокль выразна бачым французскі горад Булонь. Між імі гладзь праліва.

Гэта 32-кіламетравая водная паласа дзесяцігоддзямі прыцягвае да сябе аматараў рэкордаў. Проста пераплыць? Гэтым цяпер ужо нікога не здзівіш. У ложку, у ванне, у бочцы ці стоячы на крыле самалёта — як толькі не спрабуюць пераадолець славуты праліў!

Пачатак «спартыўнай» біяграфіі Ла-Манш можна датыраваць 1785 годам, калі спецыяльныя выпускі парыжскіх і лонданскіх газет паведамлялі сенсацыйную навіну: два адважныя французскія вучоныя Блэншар і Жафры праляцелі на паветраным шары з Дуўра ў Гвін-Фарэст, паблізу Кале. Абедзве сталіцы лікавалі.

Не прайшло і ста гадоў, як адшукаліся новыя пакарыцелі воднай прасторы паміж Кале і Дуўрам. Матрос англійскага паштовага судна «Расія» Мэцью Вэб, які марыў пераплысці Ла-Манш, доўга і цярпліва трэніраваўся, карыстаючыся кожным шчылем. Але ў пачатку чэрвеня 1875 года яму прыйшлося перажыць вялікае расчараванне. Каралева Вікторыя наладзіла ў сваім замку прыём у гонар амерыканскага капітана Поля Бойтана, які першым пераплыў праліў.

Тады адважны «капітан» — так матрос Вэб пачаў называць сябе — вырашыў пераадолець Ла-Манш не ўвы тавальным, як яго папярэднік, а ў самым звычайным купальным касцюме. 12 жніўня 1875 года ён адплыў ад англійскага берагу ў раёне Дуўра. Бог мораў Нептун не быў да яго добразычлівым: пачаўся шторм. На палавіне шляху знясілены плывец быў падняты на борт нейкага выпадковага судна.

Праз два тыдні «капітан» Вэб паўтарыў сваю спробу. Смяротна стомлены, пастарэўшы на некалькі гадоў, ён праз 21 гадзіну 45 мінут пасля старту дасягнуў пляжа ў Кале. Амерыканец Бойтан быў забыты, і свет адзначыў першае «сапраўднае» пакарэнне Ла-Манша. Газеты называлі Вэба героем.

Прайшло 36 гадоў, перш чым другі спартсмен Томас Берджэс змог паўтарыць гэты рэкорд.

Першай жанчынай, якая пераадолела славуты праліў, стала амерыканка нямецкага паходжання Гертруда Эдэрле. У жніўні 1926 года яна за 14 з палавінай гадзін праплыла ад мыса Гры-Не да Дуўра. Першым, каму пакарыўся маршрут Дуўр-Кале і назад, быў Е. Тэм. Сваё смелае падарожжа здзейсніў двойчы — у 1927 і 1934 гадах. Першай жанчынай, якая паўтарыла гэты рэкорд, была амерыканка Флорэнс Чэдвік. Яна паказала выдатны час на марафонскай дыстанцыі паміж Англіяй і Францыяй: 14 гадзін 42 мінуты. Зараз апошняе слова сярод рэкардсменаў належыць егіпцян'ну Хасану Абдэль Рахіму — 10 гадзін 50 мінут.

Самай маладой «русалкай», якая пераплыла Ла-Манш была 17-гадовая канадская школьніца Клаўдзія Макфярсон.

Цяперашнія аматары славы пастаўлены ў цяжкае становішча. Каб прымусіць свет загаварыць аб сабе, прыходзіцца быць вельмі вынаходлівым і настойлівым: патрабуецца як штосьці новае, асаблівае.

Так, напрыклад, француз Жорж Мішэль, купіў у Амерыцы маржа і пачаў трэніраваць яго ў плаванні на вялікія адлегласці. Пасля таго, як морж набыў адпаведную спартыўную форму, абодва «спартсмены» адбылі з Кале і праз 11 гадзін былі ўжо ля англійскага берагу. Пры гэтым Мішэль увесь час трымаў маржа на павадку, як звычайнага сабаку.

25-гадовая Джэйн Балтазар з Нью-Йорка спрабавала пераплыць Ла-Манш пад вадой. Аднак з судна, што суправаджала яе, памылкова спусцілі ў ваду пусты кісларсдны балон, і плыўчысе прыйшлося на палавіне шляху здацца. Пры паўторнай спробе Балтазар ужо не была першай: Джэйн апярэдзіў яе ж былы муж, які незадоўга да гэтага развёўся з ёю.

У жніўні 1963 года многія пасажыры параходаў, што ішлі Ла-Маншам, проста не верылі сваім вачам: высока ў небе на крыле самалёта стаяў чалавек. Такім арыгінальным спосабам пераадольвала водны рубеж Элен Кэмпбел, лонданскі бухгалтар.

З ПАМІДОРАУ

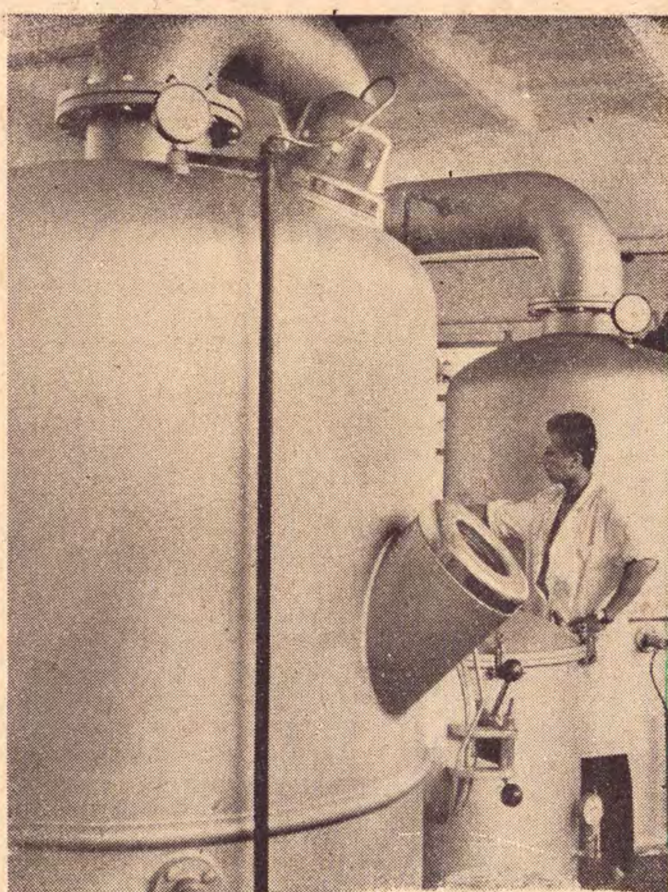

Памідораў маем многа, як ніколі дагэтуль. Пункты скупу атрымліваюць іх па некалькі тысяч тон у дзень. Трэба гэта выкарыстаць, каб забяспечыцца на зіму. Таму ўсе фабрыкі па перапрацоўцы гародніны працуюць поўным ходам. У Жэшове такая фабрыка перапрацоўвае ў дзень 140 тон памідораў, запаўняючы 40 тысяч бутэлек сокам і 14 тон канцэнтратам.

На здымку: катлы для згушчвання канцэнтрату.

(апр)

Самы сучасны ў Еўропе

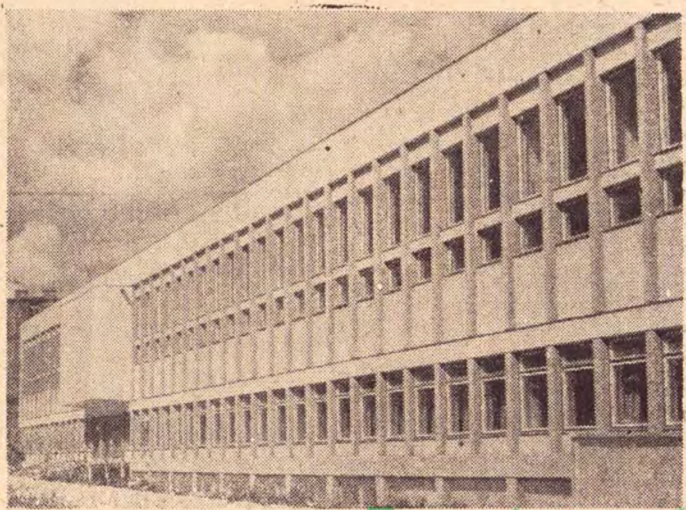

Такім з'яўляецца новы будынак Музычнай Акадэміі ў Варшаве, у якім ўжо хутка распачнецца праца. Мае ён 51 клас, вялікі актавы зал, канцэртны зал, сучасныя студыі, чытальню і бібліятэку з 50 тысячамі тамоў. У класах пастаўлена найлепшых марак фартэпіяна. У канцэртнай зале змантавана арганы. (апр)

ЧАЙ ДЛЯ КАСМАНАЎТА — 7

Калі касманаўт — 7 акажацца аматарам чаю з лімонам, яму не давядзецца чакаць вяртання на зямлю, каб выпіць гарачага чайку. Трэба толькі апусціць невялікую таблетку ў кіпецень — і чай гатоў. У такой таблетцы ўсё — і духмяны чай, і лімон, і цукар. Канцэнтрат у выглядзе іскрыстых крышталаў добра раствараецца ў кіпетні і поўнасцю замяняе заварку праслаўленага грузінскага чаю. Па якасці ён не ўступае першаму і другому гатункам зялёнага чаю.

Чай у крышталях стварылі вучоныя адзінага ў свеце Усесаюзнага навукова - даследчага інстытута чайнай прамысловасці, які знаходзіцца ў грузінскім горадзе Анасеулі.

Голымі рукамі

У мясцовасці Анда Прадэш у Індыі вырастае дзіўны прамысловы аб'ект. Гэта плаціна на рацэ Крышна. Яна будуецца голымі рукамі, без ніякіх машын. 30 тысяч індзейцаў: мужчын, жанчын і дзяцей камень па каменю кладуць на плаціну, якая будзе мець 100 метраў вышыні. Дзякуючы ёй паўстане басейн плошчай у 28.490 га. Пры яго дапамозе будуць арашацца мільёны гектараў цаліны.

На здымку фрагмент будовы плаціны. (апр)

Думбрайт прыехаў нават раней, чым яго чакалі. Таго ж дня вечарам да Фрэда зайшоў Воранаў і крыху іранічным тонам абвясціў:

— Вітаю вас з прыбыццём высокага госця!

— Хто ж ён, гэты госць, ды яшчэ і высокі?

— Дакладна не скажу, але мне здаецца, што я дзесьці яго бачыў.

— Не пытаюся, дзе і калі, бо здагадваюся пра характар сустрэчы.

— Глупства! Справа даўно мінулых год, інакш я адразу б яго пазнаў. Дзе ж, праўда, я з ім сустракаўся? Чакайце, чакайце, здаецца, успомніў... Правільна! Мы сустрэліся з ім восенню 1942 года ў Швейцарыі, куды я суправаджаў князя Гогенлоэ — ён жа Паульс — на нейкія таемныя перагаворы з адным уплывовым амерыканцам, што хаваўся пад прозвішчам Бал. Абавязкі аднаго з сакратароў у таямнічага пасланца дзядзі Сэма выконваў гэты Думбрайт... А яшчэ кажуць Воранаў пастарэў, у Воранава склероз... Не, ёсць яшчэ порах у парахаўніцы!

— Шкада, што вы часта яго падмочваеце, генерал. Гэта не можа не адбіцца на памяці.

— Да ўсіх чарцей памяць! А што, калі я і хачу ад яе пазбавіцца? Каб забыцца, кім я быў і кім я стаў... Ды нічога! Яшчэ год і... — Воранаў свіснуў, махнуўшы рукой.

— Не разумею, — запытальна глянуў Фрэд.

— Праз год заканчваецца мой дзесяцігадовы кантракт. Атрымаю пенсійную ўзнагароду, паеду ў Італію або Швейцарыю... Пабудую домік у рускім стылі, пасаджу сад і буду спакойна дажываць век.

— Воран марыць пра ўласнае гняздо і пра ідылію ў аркадскім стылі?

— Так! Вось таму і прыходзіцца нізка кланяцца нават тады, калі хочацца грукнуць кулаком па стале і на ўвесь голас крыкнуць: «Дурні!» Вось і шукаю суцяшэння на дне чаркі. А цяпер гэтага Думбрайта прынесла, няхай ён прападзе, і Нунке абвясціў сухі закон...

— Госць з дарогі, напэўна, адпачывае...

— Дзе там! Толькі прыехаў, замкнуліся з Нунке і Шлітсенам і з гадзіну прасядзелі. А цяпер ходзяць, школу аглядаюць. Не прапускаюць ніводнага кутка.

— У вас ужо былі?

— У мяне пасля ўсіх — мае ж пакоі ў канцы правага крыла. Зайшлі б калі-небудзь вечарам? Пасядзелі б, пагаварылі... Карціць распытаць, што вы бачылі ў Расіі.

— Сумуеце ўсё-такі па роднай зямлі?

— Засмяяўся бы, калі б мяне раней пра гэта спыталі. Атрос прах з ног ды тройчы перахрысціўся. А цяпер вось тут смокча і смокча. І чым бліжэй да смерці, тым мацней ненавіджу, праклінаю, а цягне...

Дзверы без стуку адчыніліся, і ў пакой, быццам гаспадар, увайшоў высокі незнаёмец, без пінжака, у адной кашулі з кароткімі рукавамі.

— Містэр Думбрайт, якога мы ўсе з такой нецярплівасцю чакалі, — мнагазначна прамовіў Нунке.

На квадратным твары Думбрайта толькі прыжмурыліся вочы. Яны хаваліся пад густымі навіслымі брывамі, што ўтваралі гарызантальную мяжу, акаймоўваючы верхнюю частку твару. Ніжнюю частку з цяжкім падбародкам перакрэсліваў шырокі рот. Вялікі порысты нос звісаў грушай.

— Вопытны выхавацель расійскага аддзела, знаўца царскай разведкі генерал Воранаў і новы выхавацель — Фрэд Шульц, — адрэкамендаваў Нунке з падкрэсленай пачцівасцю да госця. — Я вам гаварыў...

Ледзь павёўшы рукой, — маўляў, ведаю! — Думбрайт з адкрытай бесцырымоннасцю разглядаў толькі што адрэкамендаваных.

— Колькі год? — знянацку запытаў ён Воранава.

— Семдзесят шосты. Праз год канчаецца кантракт.

— Марыце аб адпачынку? Рана! Старыя дубы мацнейшыя за маладыя. А калі паглядзець на ваш выгляд...

— Выгляд выглядам, а старасць старасцю...

— Старасць? А ну, дайце руку!

Аб'яднаўшы рукі ў моцным поціску, Воранаў і Думбрайт стаялі адзін супраць другога нерухома. Толькі па таму, як чырванелі іх твары, можна было здагадацца, што кожны з іх укладвае ў гэты поціск усю сваю сілу. Раптам абодва яшчэ мацней напружыліся, твары ў іх пачырванелі. У генерала ён стаў бурачна-чырвоным, прысутныя былі ўпэўнены, што ён здае. Толькі здарылася нечаканае.

— Ой! — прыглушана ўскрыкнуў Думбрайт і ледзь не прысеў ад болю.

Вочы Воранава яшчэ свяціліся пераможным бляскам, але ў голасе пачулася разгубленасць.

ТРЫБУНА чытачоў

ЧЫСТА ПРАЎДА

Даруйце, што зноў грашу —
Вершам артыкул пішу.
У гадзіну ўрачысту
Пішу — рэжу праўду чысту.
Ой, даўно, ужо даўно
У вёсцы ў нас было кіно!
Значыць кіно аб'язное —
Пажаданае, роднае!
Хто ж не любіць ў нас кіна?
Баба Верачка адна,
Ды старэча дзед Ігнат.
Іншы кожны кіну рад.
Быў час — кіна даязджала
У месяц раз. Казалі — мала.
Каб што тыдзень, каб што дня —
Была чутка, балбатня.
Нечакана змена стала —
Кіно ездзіць перастала.
У Малынцы цэлы год
Не відаў кіна народ.
Наша моладзь ўся радная
З сумам кіна паджыдае.
Ад пары і да пары
Смуцяцца й гаспадары.
Сходкай радзілі, судзілі —
У «Ніву» напісаць рашылі.
Мне далі папер, алоўка
Пішы — кажуць — пад дыктоўку:
«Ніва», ўведай, чыя віна,
Што няма у нас кіна.
Малынка мы і Каўпакі
Жывенькі й здаравенькі.
Вёска там жа, дзе й стаяла,
Школа й выгадная зала,
А што кінаапаратар
Не магнат і імператар,
Роўны ўсім слуга народу,
Служыць людзям на угоду —
Хайжа абавязкі знае
З кінам нас не абмінае.
А што год мінаў ён нас
Патрабуй з яго адказ.»

Міхась Красоўскі
Малынка

...НЕ ШКОЛЬНЫЯ СПРАВЫ

У гэтым годзе ў другой частцы ляўкоўскай святліцы, што пры школе, сарганізавана дзіцячы сад. Выхавацельніцай працуе тут вясковая дзяўчына Ніна Халаловіч. Калі жыхары працуюць у полі, яны спакойны аб лёс сваіх малых дзяцей. Тут яны дагледжаны, у пару атрымліваюць абед і пад апекай смелай, маладой, але вопытнай выхавацельніцы — ім другой мамы. Калі заходзіш у гэты будынак, дык перш за ўсё кідаецца ў вочы чысціня і парадак. Але нельга не звярнуць увагі, што ў дзяцей усё прыбывае цацак. Ім прывозяць іх з горада, робяць у падарунку малышам вучні ляўкоўскай школы на палітэхнічных занятках пад наглядам сваіх настаўнікаў і настаўніц. Малыя ўлетку хадзілі купацца на рэчку, загаралі і хутка раслі пад ліпеньскім сонцам. Здалёк быў чутны над ракой смех загарэлай сям'і. За іх жыццём я ў вольныя хвіліны назіраў мімаходзь. Тут мала было размаляваных кніжачак, а спачатку не было ўвогуле. А так дзецям хацелася пачытаць цікавую казку. Бацькоўскі камітэт абяцаў. Абяцанкі былі, а кніжачак няма. І гэта адзіны мінус. Бо ж ўвогуле дзеці мелі ўсё: святло, цяпло і шчасце. Усё найлепшае, што змаглі даць ім бацькі.

Янка Цялушэцкі
Новае Ляўкова

МОДА • МОДА • МОДА

Модныя асенція сукенкі.

Заслуга Гарасіма Кужалеўскага

У вёсцы Круглы Лясок, Беластоцкага павета, ад 1960 года існуе сельскагаспадарчы гурток. Арганізаваць яго ў гэтай вёсцы было нялёгка. Не было ахвотных. Кожны нечага баяўся. Але пры дапамозе жыхара нашай вёскі Герасіма Кужалеўскага гурток аднак паўстаў. У тым жа годзе была закуплена малатарня. Некаторыя сяляне пачалі несвядома гаварыць, што яна дрэнна вымалочвае збожжа. Але вядома, аказалася, што наадварот. І пераканаўшыся ў гэтым, тыя ж самыя сяляне пачалі пхацца, каб сабе малаціць. У 1963 годзе гурток закупіў другую малатарню. А ў гэтым годзе зноў трактар «Урсус — 28». Цяпер усе задаволены і не наракаюць.

Янка Кардаш
Мацейкава Гара

НАШЫ ВЕСКІ

Меляшкі, Беластоцкі павет. Фота А. Казёл

ВЯСКОВЫ ЦЫРУЛЬНІК

Мікалай Варанко з вёскі Рэпіска (Гайнаўскі павет) у вялікай пашане ў аднавяскоўцаў. Яго любяць у вёсцы за справядлівасць і сумленнасць, а таксама за яго ўмеласць — ён таленавіты цырульнік. Амаль кожны аднавясковец прыходзіць да яго стрыгчыся. А стрыжэ ён ні чуць ні горш, чым прафесіянальны.

Янка Сегень
Рэпіска

Дарагое Сэрцайка!

Ты ўсім так добра раіш, парай і мне, што я маю рабіць. Заўсёды вясною, летам і восенню, калі на вёсцы шмат працы, я многа працую. А зімою мне няма чаго рабіць. І тады я вельмі чуюся самотнай і дома да мяне адносяцца не вельмі добра. Вось я хацела б пайсці ў горад працаваць, але зразумела толькі да лета. Добра было б пайсці пільнаваць дзеці (я вельмі люблю малыя дзеці). Напішы мне, як я магу знайсці такую працу, дзе і да каго мне падацца.

Самотная з Д.

Паважаная «Самотная»!

Такіх «самотных» жанчын на вёсцы шмат. Яны прыязджаюць у горад шукаць працы і іменна такой працы, пра якую ты пішаш — пільнаваць дзеці. Гэта добрая і прыемная праца, тым больш што ты любіш дзеці. Амаль кожны дзень у «Беластоцкай газеце» ёсць аб'явы, у кожнай аб'яве ёсць вуліца і нумар дому. Але калі ты не хочаш пайсці вось так, абы да каго, ты напішы да «Сэрцайка» і падай свой адрас. І ў нас ахвотна цябе прымуць. Бывае і так, што да дзіцяці бяруць не толькі на зіму, але на ўвесь час. Проста трэба будзе дагаварыцца.

Жадае поспехаў

СЭРЦАЙКА

— Даруйце, калі ласка, даруйце! Мне б трэба было папярэдзіць, што я гэтымі рукамі калісьці падковы гнуў, — апраўдаўся генерал.

На вуснах Думбрайта ўпершыню з'явілася ўсмешка.

— Але ж вы на чвэрць веку старэй за мяне! Цудоўна, проста цудоўна! О'кэй, стары! — Думбрайт паблажліва, як старэйшы малодшага, папляскаў Воранава па плячы.

— Паспрабуем і з вамі? — павярнуўся Думбрайт да Фрэда.

— Барані бог! Вы маю руку проста расплюшчыце... Вось партыю ў бокс... абяцаю пратрымацца хвілін дзесяць. Праўда, вы куды большай вагавой катэгорыі! Хаця...

Думбрайт прыжмурыўся і глядзеў на Фрэда, быццам абмацваючы яго вачыма.

— Постаць тонкая, але моцная. Разлік на спрытнасць, нечаканасць нападу і трапнасць удару. Адчуваецца патрэніраванасць... — кідаў ён паволі, слова за словам.

У манеры Думбрайта гаварыць было штосьці зняважлівае для прысутных. Ён быццам зусім на іх не звяртаў увагі, а проста ўголас выказваў свае думкі, бясспрэчнасць якіх падкрэсліваў катэгарычнасцю тону, з якой вымаўляў кожнае слова аднолькава: або гаварыў аб рэчах важных, або аб нейкіх дробязях.

Крыху збянтэжаныя нечаканымі паводзінамі госця, Нунке і Шлітсен пераглянуліся, быццам пытаючы адзін у аднаго, як сябе трымаць.

— Я бачу, містэр Думбрайт, вы разбіраецеся ў спорце, — асцярожна пачаў Нунке.

— Не тое слова! Спорт для нас з вамі не мэта, а спосаб. Зброя. А зброя павінна страляць дакладна. Мне падабаецца, што вашы хлопцы з расійскага аддзела вытрымалі. Нават стары... А весь малады... дык, кажаце, бокс? А калі на кулачкі? Як Тарас Бульба з Астапам?

106

— Вы ведаеце Гогаля? — здзівіўся Воранаў.

— «А ну павярніся, сынок»... — нават без акцэнту прагаварыў Думбрайт, з кплівай перавагай і ў той жа час з выхваленнем паглядаючы на генерала.

— Не спадзяваўся, я ніяк не спадзяваўся, — развёў рукамі той. — Адкуль, якім чынам?

— Я, містэр Воранаў, жыў у Расіі з часоў Дзянікіна і аж да пачатку мінулай вайны. Дваццаць гадоў! За гэты час можна вывучыць не толькі мову і літаратуру, а і... — Думбрайт не стаў удакладняць, што іменна ён вывучаў у Расіі, але для прысутных гэта і так было зразумелым.

— Можа на гэтым спынім работу сёння і вы пойдзеце адпачываць? — прапанаваў Нунке. — Даруйце, калі, не ведаючы вашых густаў...

— Адпачываць я сябе прывучыў раз назаўсёды — ноччу, — спыніў яго Думбрайт.

— Тады прадоўжым наш агляд?

— Дарэмная трата часу! Агульнае ўражанне пра вашу ўстанову ў мяне ўжо склалася.

— О, так, так... Прыватная дэталь, вядома, нічога не дасць да агульнага малюнка, схопленага вопытным вокам, — дагадліва пагадзіўся Нунке.

Бровы Думбрайта нецярпліва варухнуліся і зноў сышліся ў прамую лінію.

— Вам варта было б пазбавіцца адной нацыянальнай рысы: мнагаслоўя, — з'едліва кінуў ён і павярнуўся тварам да Воранава і Фрэда. — Рад пазнаёміцца з вамі, — сказаў ён з дзелавой стрыманнасцю, якая папярэджвала, што да ранейшага, амаль фамільярнага тону гутаркі вяртання быць не можа. — Перш за ўсё, прашу ўсіх сесці, бо размова ў нас не будзе кароткай.

(Працяг за тыдзень)

107

КІНО

Праграма
на 29.IX. — 6.X.1964 г.

ГАЙНАЎСКІ ПАВЕТ

Белавежа
„Kodyn" (bułg.), 29. IX.—1. X. „Echo" (polski), 2—4. X.

Кляшчэлі
„Zaczęło się pod semaforem" (polski), 29. IX.—1. X. „Wiano" (polski), 2—4. X.

Дубіны
„Ewakuacja" (polski), 5—6. X.

Нараў
„Spotkanie w mroku" (pol.), 30. IX.—4. X.

Нараўка
„Szklana góra" (pol.), 30. IX.—4. X.

Чаромуха
„Naśladownictwo wzbronione" (franc.), 29. IX.—1. X. „Rozwodów nie będzie" (pol.), 2—4. X.

Чыжы
„Spotkanie w mroku" (pol.), 30. IX.—4. X.

БЕЛЬСКІ ПАВЕТ

Боцькі
„Milczące ślady" (pol.), 30. IX. —4. X.

Бранск
„Opowieść z pociągu" (wietnamski), 29. IX.—1. X. „Spotkanie ze szpiegiem" (pol.), 2—4. X.

Райск
„Dwa żebra Adama" (polski), 30. IX.—4. X.

Орля
„Rancho Texas" (pol.), 30. IX. —4. X.

БЕЛАСТОЦКІ ПАВЕТ

Гарадок
„Bracia" (czeski), 29. IX.—1. X. „Spotkanie ze szpiegiem" (pol.), 2—4. X.

Міхалова
„Ali i wielbląd" II s. (angl.), 29. IX.—1. X. „Wilczy bilet" (polski), 2—4. X.

Супрасль
„Ptaszyna" (wietnamski), 29. IX. —1. X. „Rozwodów nie będzie" (polski), 2—4. X.

Чорна Беластоцкая
„Ognie na ulicach" (angl.), 29—30. IX. „Królewskie dzieci" (NRD), 1—2. X. „Dziwna dziewczyna" (jugosł.), 3—4. X.

СЯМЯЦІЦКІ ПАВЕТ

Мэльнік
„Znów ku gwiazdom" (radz.) 29. IX.—1. X. „Wilczy bilet' (polski), 2—4. X.

Нурэц
„Drugi tor" (NRD), 29. IX.—1. X. „Echo" (polski), 2—4. X.

Мілейчыцы
„Skradzione plany" (angielski), 29. IX.—1. X. „Decyzja" (polski), 2—4. X.

САКОЛЬСКІ ПАВЕТ

Крынкі
„Transport z raju" (czeski) 29. IX.—1. X. „Sędzia dla nieletnich" (NRF), 2—4. X.

Сухаволя
„Dziecięce marzenia" (radz.), 29. IX.—1. X. „Statek odpływa o świcie" (radz.), 2—4. X.

Шудзялава
„Następcy tronów" (włoski), 30. IX.—4. X.

Янаў
„Zycie Adolfa Hit... (... ...). 29. IX.—1. X.

Сідра
„Złodziej z Bagdadu" (angl.). 29. IX.—1. X. „Miłość Aloszy (radz.), 2—4. X.

ДУБРОЎСКІ ПАВЕТ

Ліпск
„Ludzie i bestie" I s. (radz.), 3—4. X.

Новы Двор
„Ludzie i bestie' I s. (radz.), 3—4. X.

Ружаны Сток
„Biedna ulica" (bułg.), 29. IX. —30. IX. „Biały obłok" (czeski), 1—2. X. „Rozwodów nie będzie" (polski), 3—4. X.

МАЕ КАСМІЧНАЕ ПАДАРОЖЖА

Я прызямліўся на месяцы.
Выходжу. Гляджу. Паціраю скронь.
Навокал зоркі, як трэба, свецяцца,
а прада мною стаіць конь.
Конь на месяцы!
Конь на месяцы?
Конь на месяцы!
Адкуль?
Нада мною зямлі чырвоная куля
вісіць і свеціць — рукой бяры!
А ён чаго тут? З'явіўся адкуль ён,
шкілет гэты стары?
Конь на месяцы!
Конь на месяцы!!
Конь на месяцы!!!
Сорам!
Каб гэта пана Твардоўскага певень
ці курыца, скажам, ці слон, дык
я не здзівіўся б,
напэўна, падышоў бы, падаў далонь.
Конь на месяцы?
Конь на месяцы.
Конь на месяцы!
Блуд.
Ах, каб хаця па Млечным шляху
Воз цягнуў ён ці Вадалея,
дык я не здаваў бы на гэтую клячу
і сны касмічныя сніў бы далей я.
Конь на месяцы.
Конь на месяцы.
Конь на месяцы.
Не.
Не было каня, не было воза.
проста хачу
адразу я,
каб нас на месяц панесла
фантазія
перш, чым панясе розум.

Андрэй КАЗЛОЎСКІ

АЛІМПІЙСКІЯ ГУЛЬНІ ДА НАШАЙ ЭРЫ

Кіданне молата.

— Ты расцяпа, як абыходзішся з хворымі!?...

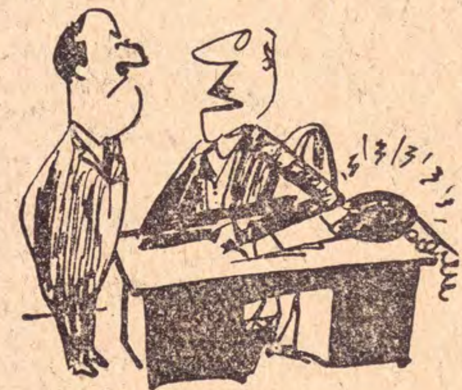

— Чаму не бярэце трубкі?
— Гэта мая жонка звоніць.
— А калі хто важнейшы?
— Гэтага не можа быць. Пан дырэктар стаіць побач.

МЕСЦА ДЛЯ СНУ

— Вы цэлы дзень спіце за сваім сталом, — гнеўна звярнуўся загадчык аддзела да Кавальскага. — Зайдзіце да мяне ў кабінет!

— Прабачце, — адказаў падначалены, — але за вашым сталом я не магу спаць.

У дурня няма ворагаў — кожнаму прыемна адчуваць сябе разумнейшым.

НЕ ЖАЛЕЗНАЯ

Малы хлопчык сказаў сваёй бабульцы:

— А я цябе ўкушу.

— Не ўкусіш, — адказала бабка. — Я ж жалезная.

— Не, ты не жалезная, — не згадзіўся малы.

— Чаму?

— Таму, што на табе іржы няма.

У СУДЗЕ

Пракурор да абвінавачваемага: — А я дзесьці вас ужо бачыў.

Абвінавачваемы: — Так, так... Я даваў урокі музыкі вашай дачцы.

Пракурор: — Патрабую для абвінавачваемага 10 гадоў турэмнага зняволення.

50 ГАДОЎ НАЗАД

Настаўнік: — Скажы, калі ласка, якіх рэчаў не было 50 гадоў таму назад?

Вучань: — Радыё, тэлебачання... і мяне яшчэ не было.

У СТАЛОВАЙ

Наведвальнік: — Чаму кожны дзень суп з фасоляй?

Загадчык: — Вашу заўвагу ўлічым: з наступнага квартала пяройдзем на гарох.

УСЁ АБДУМАНА

— Ты хочаш кінуць сям'ю... А падумаў, што будуць рабіць дзеці?

— А як жа! Будуць атрымліваць аліменты.

НЕДАВЕР

Муж да жонкі:

— Чаго плакаць? Я ж не навек ад'язджаю, а толькі на месяц.

Жонк:

— Ведаю, ведаю! Кажаш, на месяц, а праз тыдзень вернешся.

Ці бывалі вы летнім поўднем у Нараўцы, калі паставіўшы хвост кіём, паволі ды ляніва праходзіць вуліцу кот? Людзі ратуюцца ад духаты ў прахладных хатах, а ў ценю панадворка дрэмле верны бобік, буфетчыца пазяхае ад вуха да вуха, чакае вечара і шумнай шайкі сталых наведвальнікаў.

Пэўна не былі вы ў Нараўцы, таму дазвольце апісаць усё па парадку, з толкам, з рамантыкай, без балагану.

У Нараўцы жыццё цячэ крыніцаю, хлопчыкі, гуляючы, збіваюць сабе пазногці на вострым бруку, і людзі адзін другога шпараць, каб чужы іх духу баяўся. Пад нумарам 29 жыве векавы, але вёрткі Васільчык з чарговай жонкаю, а пад парыстым, 38 нумарам таксама жуюць хлеб Васільчыкі. Хата насупраць хаты. Здаўна гэтыя сваяцкія, сыноўска-бацькоўскія хаты мігаюць да сябе цераз вуліцу бліщчастымі шклянымі вокнамі, а ўвечары — трымцяць святлом. Але тое мігценне толькі на першы погляд выдаецца мірным, сваяцкім.

Быў поўдзень у Нараўцы, калі Васільчыкі зноў хапіліся выраблядь цырк на пацеху ўсім наўкола. Старая Васільчыха прадставіла публічную лекцыю выхавання нявесткі. З незвычайнай лоўкасцю цёшча абдзяляла аплявухамі і, відаць, пры гэтай рабоце зрабілася ёй шкада нявесткі, бо лямантавала мацней за яе. Нявестка хрыпела і мацала валасы, не верачы сваім пальцам, што ўцалела бабіна андуляцыя ад цёшчыных кіпцюроў.

Зрэшты, невядома, ці нявестка вытрымала б гэтаку навуку да канца, каб унук не збіў цёшчы з ног. Пераможана, яна вішчала ў лапухах б'е — заб'е, а нявестка без аглядкі ламанула на другі бок вуліцы, дзе заступіліся за ёю дзядзькі з пугамі.

Можа хтосьці спытаць — у чым справа, браткі?

Гэта баявая рваніна валасоў зусім не звязана з міжнароднай сітуацыяй. Проста, нявестцы ўздумалася скараціць сае дарогу ў поле па зелле і хадзіць праз цёшчын панадворак. Таму Васільчыха ўзялася даваць ёй публічныя лекцыі наконт таго хаджэння. Цёшча яна добрая, хаця і не родная — дазваляе нявестцы хадзіць у поле, але ў абход праз усю Нараўку. І правільна, усіх не ўпільнуеш. Пройдзе такая нявестка праз панадворак, так і глядзі, каб не адкусіла вуха кормніку, або хвост карове не адкруціла. Курэй памацае, пеўню пупу адгрызе, не будзе мець чым заляцацца да сваіх крылатых жонак...

Здаецца, усё было б у парадку, і кот са страху не стаўляў бы кіём хваста перад Васільчыкавымі хатамі, калі б адбывалася так, як пагаворка кажа:

— Языком матляй, а рукам волі не давай!

Аднак Васільчыха працавітая кабеціна, робіць і адно, і другое — і языком матляе, лапоча, і рукам волю раздольную дае аж да ўпаду.

ДЗЯДЗЬКА ЛЯВОН

УСЯЧЫНА

ГАРЭЗЛІВАЕ СВЯТА

Вясёлае «свята гарэзы» даўно існуе ў Мексіцы. Вычварна апранутыя дзеці, якім не споўнілася яшчэ дзесяці гадоў, выходзяць на вуліцу і пачынаюць... дражніць дарослых. Тыя не злуюцца. Наадварот: самых адчайных і вынаходлівых гарэзнікаў узнагароджваюць падарункамі.

Чалавек, які будуе свой дом на адным сэрцы, будуе яго на вогнедышнай гары.

А. І. Герцэн (1812 — 1870) — рускі пісьменнік.

ПЕСНІ ПА ЗАЯЎКАХ

Па просьбе Ніны Каліноўскай з Кленік і Ані Краўчук з Крывой змяшчаем польскую песню

»Ona ma 20 lat«
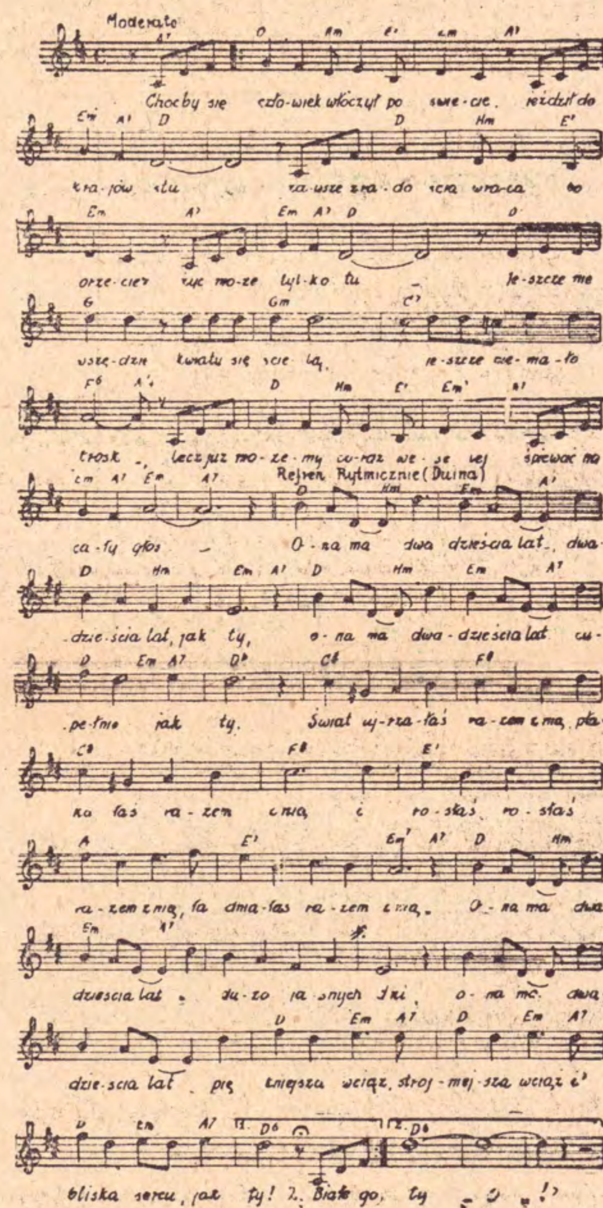
Choćby człowiek włóczył po świecie,
jeździł do krajów stu,
zawsze z radością wraca, bo przecież
żyć może tylko tu.
Jeszcze nie wszędzie kwiaty się ścielą,
jeszcze nie mało trosk,
lecz już możemy coraz weselej
śpiewać na cały głos:

Ona ma dwadzieścia lat,
dwadzieścia lat, jak ty,
ona ma dwadzieścia lat
zupełnie jak ty.

Świat ujrzałaś razem z nią,
płakałaś razem z nią
I rosłaś, rosłaś razem z nią,
ładniałaś razem z nią.

Ona ma dwadzieścia lat
i dużo jasnych dni,
ona ma dwadzieścia lat,
piękniejsza wciąż, strojniejsza wciąż,
i bliska sercu jak ty.

Białe gołębie krążą dokoła
wiatr im na skrzydłach gra,
lecą w powietrze nutki wesołe,
leci piosenka ta.
Wesołe nutki, wesołe słowa,
wesoły każdy wiersz,
bo to piosenka urodzinowa
dla niej, dla ciebie też.

Ona ma dwadzieścia lat itd.

Ніва

Adres redakcji: Białystok, ul. Wesołowskiego 1. Telefony: red. naczelny 25-89, centrala 1 listonosze. Wpłaty na prenumeratę indywidualną należy dokonywać na konto PUPiK nie — 14,40 zł, rocznie — 28,80 zł. Prenumeratę przyjmują wszystkie placówki pocztowe podać okres prenumeraty i tytuł zamawianego pisma. Zamówienia ze zleceniem wysyłki „Ruch" Nr 102-7-161 NBP Białystok I Oddział Miejski. Na odwrocie blankietu należy 37-41 do 45. Warunki prenumeraty: miesięcznie — 2,40 zł, kwartalnie — 7,20 zł, ootrocza granicę przyjmuje — Przedsiębiorstwo Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch" Warszawa, ul. Wilcza 46, Nr konta PKO 1-6-100024. Zamówienia z krajów europejskich jak i zamorskich należy kierować pod adresem CHZ „Ars Polona" Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7. Obowiązuje przedpłata na konto NBP Warszawa 2-6-51. Prenumerata roczna wraz z przesyłką zwykłą wynosi 4,70 $ w Europie, 5 $ — w USA, Nakład 5458, Bltk L-1